

TILASTOLLISIA TIEDONANTOJA
JULKAISUT SUOMEN TILASTOLLINEN PÄÄTOIMISTO. 5.

O. K. KILPI.

MAANVILJELYSVÄESTÖN AMMATTIJAKO

VAASAN LÄÄNISSÄ

VUOSINA 1815—1890

PAPISTON VÄESTÖTAULUJEN MUKAAN.

HELSINGISSÄ,
KEISARILLISEN SENAATIN KIRJAPAINOSSA,
1907.

ALKULAUSE.

Esillä oleva esitys maanviljelysväestön ammattijaosta Vaasan läänissä liittyy suunnitelmaltaan niihin samantapaisiin läänittäin tehtyihin tilastollisiin selontekoihin, joita on alettu julkaista Tilastollisen Päätoimiston »Tilastollisissa Tiedonannoissa».

Se tilastollinen aineisto, johon tämä tutkimus perustuu ja joka suurimmalta osaltaan esiintyy tässä julkaistuissa tauluissa, on ylimääräisenä Tilastollisessa Päätoimistossa palvellessaan koonnut ja käytellyt maisteri J. Soini.

Pyydin lausua kunnioittavimmat kiitokseni Tirehtorille, Tohtori Aug. Hjeltille, jonka toimesta tämä tilasto on tullut julkisuuteen ja joka on esityksen korrehtuurissa tarkastanut.

Helsingissä, marraskuun 22 p:nä 1907.

O. K. Kilpi.

Sisällys:

	Siv.
Johdanto:	
1. Papiston väestötaulut. Maanviljelysväestön määrittelemine. Siirtolaisuuden vaikutus ammattitilastoon	1.
2. Tutkimusalue.	
Rajat ja rajain muutokset	2.
Tutkimusalueen rovastikuntien pinta-ala, väkiluku ja asutustiheys	5.
I. Maanviljelysväestön suhde muuhun väestöön.	8.
II. Maanviljelysväestön eri ryhmät ja luokat. Luokitusperusteet	10.
III. Maanviljelysväestön eri ryhmät ja luokat. Tilastolliset luvut Vaasan läänistä.	
1. Ansaitsevaiset ja omaiset	13.
2. Ansaitsevaisten eri luokat.	
a) Tilalliset.	
a) Vuodet 1815—75.	
aa) Maanomistajat ja maalaiset, joilla ei ole muuta arvonimeä	21.
bb) Talonpojat omilla tiloilla	21.
β) Vuodet 1880—1890.	
Maanomistajat, talonpojat ja muut, jotka viljelevät omaa maata	27.
b) Vuokraajat.	
a) Vuodet 1815—75.	
aa) Talonpojat muiden tiloilla	28.
bb) Uutisviljelijät liika- ja yhteismailla sitte edellisen viisivuotiskauden	28.
cc) Torpparit, jotka hallitsevat maata	29.
β) Vuodet 1880—90.	
aa) Arentimiehet	37.
bb) Kruununtalonpojat ja uutisasukkaat	37.
cc) Maatorpparit	38.
dd) Kalastajat	40.
c) Palvelusväki.	
a) Vuodet 1815—75.	
Rengit ja palvelijattaret	40.
β) Vuodet 1880—90.	
Palvelusväki, miespuolinen ja naispuolinen	41.

	Siv.
d) Irtain väestö y. m.	
a) Vuodet 1815—75.	
aa) Työkykyiset loiset	47.
bb) Vanhat ja raihnaiset tilalliset, torpparit ja loiset, jotka ovat la- kaneet maanviljelyksestä	50.
cc) Talonpoikaispojat	51.
β) Vuodet 1880—90.	
aa) Loiset, jotka elättävät itseään tekemällä työtä toisen maalla . . .	56.
bb) Muut (kuin maa-) torpparit	56.
cc) Eläkkeellä olijat eli syytinkiläiset	57.
IV. Yleiskatsauksia tilallisten, vuokraajain, palvelusväen ja irtaimen väestön y. m. luokkiin	58.

Johdanto.

1. Papiston väestötaulut. Maanviljelysväestön määrittäminen. Siirtolaisuuden vaikutus ammattitilastoon.

Historiallisen ammattitilaston tärkeimpiä lähteitä ovat meillä papiston määrääjoittain laatimat väestötaulut. Kun papiston väestötauluista, niiden laatimistavasta, luotettavuudesta j. n. e., on tarkempi selonteko julaistuna Turun ja Porin läänin maanviljelysväestöä koskevassa julkaisussa¹⁾, lienee samaa asiaa koskeva esitys tässä tarpeeton.

Maanviljelyksestä pääasiallisesti elatuksensa saava väestö on papiston tauluissa vuosina 1880—90 lueteltu erityisessä (7:nnessä) »pykälässä». Niin ei ole laita ajanjaksona 1815—75. Maanviljelysväestöä on silloin ilmeisesti monessa eri »pykälässä». Mutta kuitenkin saattaa maanviljelysväestön jotenkin tarkoin muusta väestöstä erottaa, vaikka myönnettävä on, että tänä ajanjaksona ammattijaotus kaikissa kohdin ei ole täysin selvä ja johdonmukainen. Puheenaolevan, v. 1811 vahvistetun kaavan jaotuksista on maanviljelysväestöön luettu seuraavat: koko e-§ (joka myös näyttää sisältävän l-§:stä erän »talonpoikaisleskiä, joilla vielä on tila»), k-§:stä erä »maanomistajia ja maalaisia, joilla ei ole muuta arvonimeä», m-§:stä »palvelijattaret», l-§:stä »e-§:ään kuuluvain miesten vaimot ja lapset».

Ne haitat, jotka siirtolaisuus tuottaa meidän kirkonkirjoihin perustuvaan väestötilastoomme, vaikuttavat epäilemättä myös jossain määrin ammattitilastoon, Vaasan läänin ammattitilastoon sitä enemmän, kun siirtolaisuus täällä on runsain. Henkilöt, jotka muuttavat Amerikkaan, eivät useimmissa tapauksissa tule poistetuiksi kirkonkirjoista, ja kysymys on silloin, miten käy heidän ammatinsa merkitsemisen kirkonkirjoissa. Onko heidän ammatikseen merkitty se ammatti, jota he harjoittavat Amerikassa, vaiko heidän entinen,

¹⁾ O. K. Kilpi: Maanviljelysväestön ammattijako Turun ja Porin läänissä vuosina 1815—1890 papiston väestötaulujen mukaan. (Tilastollisia tiedonantoja julkaissut Suomen Tilastollinen Päätoimisto. 2). Helsingissä, 1906.

kotimainen ammattinsa. Henkilö, joka tässä kysymyksessä jos kukaan on asiantuntija, sanoo Kansantaloudellisessa yhdistyksessä pitämässään esitelmässä, ettei kumpaakaan aminattia tavallisesti pidetä silmällä, vaan että Amerikkaan muuttaneet perheet merkitään kirkonkirjoihin tavallisesti itselliseksi¹⁾. Tämä näyttää olevan syytä pitää mielessä, varsinkin Vaasan läänin ammattitilastollisia tietoja arvosteltaessa.

2. Tutkimusalue.

Rajat ja rajain muutokset. Esitettävät tilastolliset luvut koskevat koko ajanjaksona 1815—90 aluetta, joka on sama kuin Vaasan läänin. Läänin alueen pysyminen melkein muuttumatta koko ajanjaksona on eduksi eri viisivuotiskausien lukuja toisiinsa verrattaessa. Ainoastaan muuan pieni aluemuutos on tapahtunut, siten että Keisarillisen kuulutuksen mukaan marraskuun 2 päivältä 1868 ja armollisen kirjeen johdosta Hämeen läänin kuvernöörille toukokuun 11 päivältä 1869 Vaasan lääniin kuuluva osa Ruovettä ja Hokkasen ja Rajalan tilat Keuruun pitäjästä tammikuun 1 päivänä 1870 siirrettiin kuulumaan Hämeen lääniin. Mutta kun erotetulla alalla silloin asui tassaissa luvuissa vain n. 2,000 henkeä koko läänin 300,000:sta, on muutoksen tilastossa aiheuttama häiriö vallan vähäinen.

Tulokset julkaistaan, kuten Turun ja Porin läänistäkin, rovastikunnittain. Vaasan lääniin kuuluvat seuraavat rovastikunnat kokonaan:

Vaasan alarovastikunta
 Vaasan ylärovastikunta
 Pietarsaaren-Lapuan rovastikunta²⁾
 Kokkolan rovastikunta
 Jyväskylän

sekä sitä paitsi:

Tampereen rovastikunnasta: Keuruun, Pihlajaveden, Virtain ja
 Ätsärin seurakunnat
 Jämsän rovastikunnasta: Petäjaveden seurakunta³⁾.

¹⁾ Matti Tarkkanen: »Siirtolaisuudesta, sen syistä ja seurauksista» (Kansantaloudellisen yhdistyksen esitelmää, sarja III, 16), siv. 6, muist.

²⁾ Nykyiset Pietarsaaren ja Lapuan rovastikunnat olivat vv. 1815—55 yhtenä, Pietarsaaren rovastikuntana. Yleiskatsauksen helpottamiseksi julkaistaan tiedot koko aikajaksoilta yhteisesti molemmista rovastikunnista. Siitä johtuu ylläoleva nimitys.

³⁾ Jämsän rovastikunnan (= Petäjaveden seurakunnan) luvut ovat v. 1870 yhdistetyt Jyväskylän rovastikunnan lukuihin.

Rovastikuntien keskinäisissä rajoissa on aikojen kuluessa tapahtunut vähäpätöisiä muutoksia, jotka luvuissa tuskin näkyvät, mutta jotka lukuja vertaillessa sopii pitää mielessä¹⁾.

Muutokset ovat seuraavat:

Tampereen ja Pietarsaaren-Lapuan rovastikuntien alueen välillä:

Jälkeen vuoden 1840 on pieni osa Lehtimäen ja Soinin seurakunnista muutettu Tampereen rovastikunnasta Pietarsaaren-Lapuan rovastikuntaan. Alueella asui n. 500 henkeä; rovastikuntien koko asukasmäärä oli, edellisen n. 12,000, jälkimäisen 57,000 henkeä.

*Vaasan ylärovastikunnan ja Tampereen rovastikunnan sekä
> > ja Vaasan alarovastikunnan välillä:*

Vaasan ylärovastikunnasta siirrettiin v:n 1825 jälkeen Virtain pitäjän Kurjen kylä (n. 200 asukasta) Tampereen rovastikuntaan ja Isojoen-pitäjän Pändäneen kylä (n. 200 asuk.) Vaasan alarovastikuntaan.

Edellä mainittu, v. 1870 läänin rajassa tapahtunut muutos koski Tampereen rovastikunnan aluetta.

Rovastikuntien nimityksissäkin on ajanjakson kuluessa tapahtunut muutoksia: Jyväskylän rovastikunnan nimi oli vv. 1815—70 »Vaasan läänin rovastikunta»; Jämsän rovastikunta oli vv. 1860—65 »Hämeen pohjoinen rovastikunta», aikaisemmin, eli vv. 1815—55 »Hämeen läntinen rovastikunta».

Kuhunkin rovastikuntaan kuuluivat v. 1890 seuraavat kunnat:

Vaasan alarovastikuntaan:

Siipyy	Pirttikylä
Isojoki	Petalahti
Lapväarti	Bergöö
Kristiinankaupungin maaseurakunta	Maalahti
Karijoki	Sulva
Närpiö	Mustasaari
Öfvermarkku	Raippaluoto
Korsnääsi	Koivulahti
Teuva	

Vaasan ylärovastikuntaan:

Kauhajoki	Jalasjärvi
Kurikka	Peräseinäjoki (osaksi)

¹⁾ Jalasjärven seurakuntataulussa v. 1890 merkitään Jalasjärvi kuuluvaksi Vaasan alarovastikuntaan. Mitään aluemuutosta ei ole silloin tapahtunut, joten tämä tietysti on vaan kirjoitusvirhe (ala- pro: ylä-).

Ilmajoki	Vähäkyrö
Seinäjoki (ynnä osa Nurmoa)	Laihia
Ylistaro	Jurva
Isokyrö	

Pietarsaaren-Lapuan rovastikuntaan:

Maksamaa	Peräseinäjoki (osaksi)
Töyri	Uudenkaarlepyyn maaseurakunta
Nurmo (osaksi)	Jepua
Lapua	Pietarsaari
Kauhava	Purmo
Ylihärmä	Ähtävä
Oravainen	Alahärmä
Munsala	Luoto
Soini	Kortesjärvi
Lehtimäki	Lappajärvi
Alajärvi	Kuortane
Vimpeli	Töysä
Evijärvi	Alavus

Kokkolan rovastikuntaan:

Terijärvi	Toholampi
Kruunupyy	Ullava
Kokkolan maaseurakunta	Kaustinen
Alaveteli	Veteli
Kälviä	Lestijärvi
Lohtaja	Halsua
Himanka	Perho
Ylikannus	

Tampereen rovastikuntaan:

Virrat	Multia
Ätsäri	Keuruu
Pihlajavesi	

Jyväskylän rovastikuntaan:

Jyväskylän maaseurakunta	Karstula
Urainen	Kivijärvi
Saarijärvi	Pihtipudas
Viitasaari	Sumiainen
Konginkangas	Laukaa

Jämsän rovastikuntaan:

Petäjävesi

Tutkimusalueen rovastikuntain pinta-ala, väkiluku ja asutustiheys. Vaasan läänin maaseudun pinta-ala oli v. 1890 38,222 km², joka on n. 1/9 koko Suomen pinta-alasta.

Rovastikuntien laajuus näkyy seuraavasta:

Vaasan alarovastikunta	4,558 km ²
Vaasan ylärovastikunta	5,500 »
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunta	9,221 »
Kokkolän »	5,733 »
Tampereen »	3,793 »
Jyväskylän »	8,945 »
Jämsän »	472 »

Läänin koko väestö oli ajanjakson alussa n. 1/7, ajanjakson lopussa n. 1/5 koko Suomen väestöstä.

Maaseutuväestön lukumäärä läänissä ja sen rovastikunnissa oli ajanjakson kuluessa seuraava:

Koko maaseutuviesti Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815--90.

Rovastikunta	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	1875	1880	1890
Vaasan ala-	27 214	30 243	33 198	36 520	37 340	39 887	44 052	47 372	50 722	54 034	57 369	55 997	59 323	05 499	71 385
» ylä-	24 222	27 421	31 178	33 648	34 429	36 757	41 690	46 167	49 568	53 062	56 706	52 903	57 819	65 955	77 844
Pietersaaren-Lapuan	39 213	45 055	49 123	53 467	53 146	57 118	64 144	70 825	77 057	80 945	85 964	80 064	89 080	97 360	112 261
Kokkolan	20 555	22 797	24 637	26 352	25 683	26 631	28 535	30 040	32 188	33 749	34 906	33 082	35 050	36 596	41 217
Tampereen	7 965	8 586	9 286	10 410	11 506	12 026	12 802	14 603	15 846	17 219	18 758	16 680	18 584	20 874	26 169
Jyväskylän	17 536	19 594	21 478	23 709	25 386	27 619	31 113	34 200	38 404	39 566	43 674	44 132	45 783	51 377	62 069
Jämsän	1 176	1 176	1 438	1 571	1 690	1 750	1 977	2 157	2 438	2 754	2 982	3 155	3 449	4 284	
Koko lääni	137 881	154 872	170 338	185 677	189 180	201 788	224 313	245 364	266 218	281 309	300 309	282 858	308 794	341 110	395 229

Läänin maaseutuväestö on, kuten taulusta näkyy, ajanjakson kuluessa kasvanut kolminkertaiseksi. Kasvamisnopeus on eri rovastikunnissa ollut erilainen; nopeimmin on maaseutuväestö kasvanut Jyväskylän, Tampereen ja Vaasan ylärovastikunnassa, hitaammin Kokkolan, Pietarsaari-Lapuan ja Vaasan alarovastikunnassa, jotka rajoittuvat mereen ja joissa ruotsalaisasutus on vallitseva. Ruotsalainen kansanaines on nimittäin kaikesta päättäen taipuvaisempi kuin suomalainen jättämään maanviljelyksen ja siirtymään kaupunkeihin palvelukseen, käsityöverstaisiin j. n. e. syistä, jotka esim. maassa näihin asti vallinneisiin kielellisiin oloihin katsoen ovat hyvinkin luonnollisia. Siirtolaisuus Amerikkaan on osaksi myös ollut vaikuttavana syynä; koko voimassaan eivät siirtolaisuuden vaikutukset kuitenkaan kirkonkirjoihin perustuvassa tilastossa tule näkyviin.

Vuorovaikutuksessa keskenään ovat ammattijaotus ja väestön tiheys. Vaasan läänin maaseudulla asui v. 1890 keskimäärin 10,4 henkeä km²:llä, koko Suomen maaseudun keskimääräinen asutustiheys oli melkoista pienempi eli 6,5 henkeä km²:llä.

Rovastikunnissa oli väentiheys v. 1890 suunnilleen seuraava:

	Asukasta km ² :llä
Vaasan alarovastikunnassa	15,7
Vaasan ylärovastikunnassa	14,1
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	12,2
Kokkolan »	7,2
Tampereen »	6,7
Jyväskylän »	6,9
Jämsän »	9,1

I. Maanviljelysväestön suhde muuhun väestöön.

Tunnettu asia on että Suomi ja sukulaiskansamme Unkari ovat ne maat, joissa maanviljelys elättää suhteellisesti enemmän väestöä kuin muissa sivistysmaissa, joista on varmoja tilastollisia tietoja.

Jos pitää silmällä maamme eri osia, on teollisuus enimmin kehittynyt muutamissa eteläisissä lääneissä, joissa maanviljelysväestön prosenttimäärä sentähden on alhaisempi kuin muissa lääneissä. Mutta yleensä eivät eroavaisuudet eri läänien maanviljelys- ja teollisuusväestön suhteessa meillä ole sanottavan suuria.

Vaasan läänissä saa maanviljelyksestä elatuksensa suurempi prosenttimäärä kuin keskimäärin koko maassa. Vaasan läänin maanviljelysväestön prosenttimäärä oli v. 1890 79,1; koko Suomen 74,8.

Maanviljelysväestö pyrkii nykyään meillä samaten kuin kaikissa Euroopan sivistysmaissa vähenemään muuhun väestöön verraten. Miten tämä maanviljelysväestön vähenemisprosessi 19 vuosisadalla alkaa ja kehittyy, näkyy osaksi seuraavista luvuista, jotka koskevat parin läänin oloja.

Maanviljelysväestön prosenttimäärä koko väestöstä vuosina 1815—90.

Lääni	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	1875	1880	1890
Turun ja Porin	74.2	74.6	73.8	74.4	75.0	75.0	75.7	75.2	74.7	73.8	73.6	72.1	72.8	69.6	67.0
Vaasan	84.8	85.3	84.6	85.3	85.0	85.0	85.8	85.9	84.7	84.4	83.8	83.3	84.4	83.2	79.1
Koko Suomi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79.4	—	78.4	77.0	74.8

Minkäläinen maanviljelysväestön prosenttimäärä, laskettuna yksin *maaseutuväestöstä*, oli Vaasan läänin eri rovastikunnissa ajanjakson kuluessa, sen osottaa allaoleva taulu.

Maanviljelyväestön prosenttimäärä koko maaseutuväestöstä Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815--1890.

Rovastikunta	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	1875	1880	1890
Vaasan ala-	90.48	90.98	90.58	89.95	89.90	90.62	90.45	90.33	89.27	89.19	89.18	88.03	88.75	82.20	80.28
» ylä-	87.09	88.17	87.52	88.98	88.54	88.47	89.43	89.57	87.80	88.29	87.31	87.03	88.59	92.00	86.49
Pietarsaaren-Lapuan	89.88	89.91	89.89	89.98	89.69	89.94	90.76	90.85	89.10	88.78	87.82	88.39	89.73	86.56	83.19
Kokkolan	90.31	92.10	91.57	92.98	90.88	91.10	91.17	91.54	89.31	88.59	86.89	87.68	88.80	82.85	84.17
Tampereen	87.82	87.69	83.78	85.26	87.08	87.61	87.27	87.07	87.50	85.92	84.92	85.47	86.73	86.36	81.44
Jyväskylän	91.09	90.66	89.14	90.78	90.19	89.81	90.54	90.65	89.09	88.56	89.00	86.37	87.51	92.23	86.82
Jämsän	89.37	89.37	87.13	87.27	88.22	88.91	85.33	86.69	85.41	81.31	78.92	84.82	84.82	89.77	86.93
Koko lääni	89.60	90.10	89.38	90.03	89.58	89.63	90.23	90.30	88.78	88.47	87.78	87.49	88.67	87.26	83.91

Luvut osoittavat melkoista kohdallaan pysymistä aina 1880-luvulle saakka, josta alkaen maanviljelysväestön prosenttimäärä vasta eniten alkaa vähetä.

II. Maanviljelysväestön eri ryhmät ja luokat. Luokitusperusteet.

Ammattitilastossa jaetaan määrätyn alueen kokonaisväestö elatuslähteen mukaan muutamiin suuriin pääryhmiin (maanviljelys-, teollisuusväestöön j. n. e.). Mutta ammattitilaston pääasiallisimpana tehtävänä on sen lisäksi:

a) jakaa kuhunkin ryhmään kuuluva väestö yksityiskohtaisemmin *eri ammatteihin*;

b) osoittaa kuinka suuri osa kussakin ammattiryhmässä on *»ansaitsevaisia»*, s. o. ammatin harjoittamisessa välittömästi osallisia, kuinka suuri osa välillisesti ammattiin kuuluvia, joko ammatinharjoittajain perheenjäseniä, *»omaisia»* tai kotiaskareissa työskentelevää *»henkilöllistä palvelusväkeä»*;

c) osoittaa miten ansaitsevaiset jakaantuvat yhteiskunnallisiin luokkiin *itsenäisiin, apulaisiin ja työväestöön*.

Papiston väestötaulukujen ammattijaotuskaavoja ei ole tehty näitä jaotusperusteita selvästi silmälläpitäen. Sopivasti yhdistelemällä ja vaikeimmissa tapauksissa jakamalla eri ryhmät voidaan kuitenkin saada jaotus, joka likimääräisesti kuvaa väestön rakennetta mainituissa tärkeimmissä suhteissa. Turun ja Porin lääniä koskevassa julkaisussa on yksityiskohtaisesti käsitelty papiston väestötaulukujen ammattijaotuksen laatua ja suhteutumista yllämainittuihin jaotusperusteisiin. Tässä esitetään senvuoksi vain luokitus, joka siinä saatiin tulokseksi ja jota noudatetaan näissä läänitutkimuksissa.

Luokitus on seuraava:

1. Ansaitsevaiset ja niiden omaiset.

2. Ansaitsevaisten eri luokat.

a) Tilalliset.

a) vuosina 1815—75:

aa) Maanomistajat ja maalaiset, joilla ei ole muuta arvonimeä.

bb) Talonpojat omilla tiloilla.

β) vuosina 1880—90:

Maanomistajat, talonpojat ja muut, jotka viljelevät omaa maata

- b) Vuokraajat.
- a) vuosina 1815—75:
- aa) Talonpojat muiden tiloilla.
- bb) Uutisviljelijät liika- ja yhteismailla sitte viime viisivuotis-
kauden.
- cc) Torpparit, jotka hallitsevat maata.
- β) vuosina 1880—90:
- aa) Arentimiehet.
- bb) Kruununtalonpojat ja uutisasukkaat.
- cc) Maatorpparit.
- dd) Kalastajat.
- c) Palvelusväki.
- a) vuosina 1815—75:
Rengit ja palvelijattaret.
- β) vuosina 1880—90:
Palvelusväki, miespuolinen ja naispuolinen.
- d) Irtain väestö y. m.
- a) vuosina 1815—75:
- aa) Työkykyiset loiset.
- bb) Vanhat ja raihnaiset tilalliset, torpparit ja loiset, jotka ovat
lakanneet maanviljelyksestä.
- cc) Talonpoikaispojat.
- β) vuosina 1880—90:
- aa) Loiset, jotka elättävät itseään tekemällä työtä toisen maalla.
- bb) Muut (kuin maa-) torpparit.
- cc) Eläkkeelläolijat eli syytinkiläiset.

Luokituksessa esiintyvät ainoastaan ryhmät »ansaitsevaiset» ja »omaiset», joten ryhmä »henkilöllinen palvelusväki», joka yhdessä omaisten kanssa muodostaisi maanviljelysväestön ei-ansaitsevaisten ryhmän, puuttuu. Tämä riippuu väestötaulujen ammattijaotuksen vaillinaisuudesta. Maanviljelysväestön henkilöllinen palvelusväestö on siinä näet laskettu yhteen maanviljelystyöhön osaaottavan palvelusväen kanssa.

Muutamit muutkin huomautukset lienevät vielä paikallaan. Vertaus ryhmän »vanhat ja raihnaiset tilalliset, torpparit ja loiset, jotka ovat lakanneet maanviljelyksestä» ja ryhmän »eläkkeellä-olijat eli syytinkiläiset» (v:n 1877 kaavassa) välillä osoittaa että edellinenkin ryhmä jotenkin yksinomaisesti käsittää vain näitä »syytinkiläisiä». Ovatko nämät ryhmät luettavat maanviljelysväestön ansaitsevaisiin kuten tässä on tapahtunut? Menettely on eri maiden tilastossa erilainen. Saksan ammattitilastossa esim. luetaan tällaiset henkilöt

ammatittomain pääryhmään. Suomen virallisessa tilastossa luetaan ne aina vuoteen 1890 asti maanviljelysväestöön, v. 1900 ryhmään »valtionkansalais-
ammatit ja vapaat elinkeinot», jota viimeksimainittua menettelyä noudatetaan
myös Kansainvälisen Tilastollisen Laitoksen hyväksymässä mallijaotuksessa.

Vv. 1880—90 on yleisestä menettelytavasta poiketen 3 ryhmää, loiset,
syytinkiläiset ja kalastajat, tauluihin otettu perheineen. Näissä ryhmissä on
ollut pakko arvioiden määrätä ansaitsevaiset, ja on sellaisiksi luettu 50 %.

Ansaitsevaisten eri luokkien prosenttimäärä lasketaan seuraavassa ansait-
sevaisen eikä koko maanviljelysväestön lukumäärästä.

III. Maanviljelysväestön eri ryhmät ja luokat. Tilastolliset luvut Vaasan läänistä.

1. Ansaitsevaiset ja omaiset.

Koko maaseudun maanviljelysväestö Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—1890.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.	1880.	1890.
Vaasan ala-	24 623	27 514	30 072	32 851	33 570	36 145	39 845	42 791	45 279	48 194	51 160	49 295	52 652	53 888	57 308
» ylä-	21 096	24 178	27 287	29 989	30 485	32 520	37 284	41 850	43 520	46 951	49 509	46 043	51 224	60 676	67 329
Pietarsaaren-Lapuan	35 246	40 508	44 159	48 111	47 667	51 031	58 217	64 343	68 654	71 865	75 490	70 766	79 985	84 278	93 394
Kokkolan	18 563	20 996	22 560	24 502	23 341	24 260	26 014	27 499	28 746	29 899	30 331	29 007	31 123	30 318	34 691
Tampereen	6 995	7 529	7 780	8 876	10 020	10 536	11 172	12 715	13 866	14 794	15 929	14 256	16 118	18 026	21 311
Jyväskylän	15 973	17 764	19 145	21 524	22 895	24 806	28 170	31 004	34 215	35 039	38 870		40 066	47 386	53 886
Jämsän	1 051	1 051	1 253	1 371	1 491	1 556	1 687	1 870	2 078	2 223	2 314	38 118	2 676	3 096	3 724
Koko lääni	123 547	139 540	152 256	167 174	169 469	180 854	202 389	221 572	236 358	248 865	263 603	247 485	273 794	297 618	331 643

Maanviljelysväestön ansaitsevaiset Vaasan läänin rovastikunnissa ajantalon 1815—1890.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.	1880.	1890.
Vaasan ala-	10 732	11 803	12 261	13 509	14 280	15 813	16 514	17 655	18 621	20 350	21 820	21 758	23 008	15 014	16 479
• ylä-	9 048	9 974	10 759	11 981	13 060	14 429	15 638	16 852	17 917	19 800	21 231	20 216	22 097	20 922	22 032
Pietarsaaren-Lapuan	15 314	16 814	17 046	19 214	19 837	21 829	24 495	25 503	27 189	29 200	32 534	32 039	35 029	26 129	26 596
Kokkolan	8 033	9 408	9 369	10 306	10 833	10 869	11 329	11 680	12 099	13 129	13 548	13 516	14 167	7 676	8 325
Tampereen	3 081	3 505	3 615	3 950	4 581	4 915	5 208	5 630	5 812	6 538	7 268	6 692	7 304	6 333	7 197
Jyväskylän	6 587	7 571	8 357	9 418	11 328	11 591	12 068	13 675	14 103	14 711	16 866	17 868	17 602	17 277	17 562
Jämsän	467	467	611	672	754	754	754	868	890	1 004	1 039	1 208	1 208	1 246	1 343
Koko lääni	53 262	59 542	62 018	69 050	74 173	80 209	86 606	91 863	96 631	104 732	114 306	112 089	120 500	94 597	100 124

Maanviljelysvesien prosenttimäärä koko maanviljelysvesistä Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—1890.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.	1880.	1890.
Vaasan ala-	43.59	42.90	40.77	41.12	42.54	43.75	41.45	41.26	41.13	42.23	42.65	44.14	43.69	27.89	28.76
» ylä-	42.89	41.25	39.43	40.02	42.84	44.37	41.94	40.75	41.17	42.26	42.88	43.91	43.14	34.48	33.60
Pietarsaaren-Lapuan	43.45	41.51	38.60	39.94	41.62	42.73	42.08	39.64	39.60	40.63	43.10	45.27	43.82	31.00	28.48
Kokkolan	43.22	44.81	41.53	42.06	44.27	44.80	43.55	42.47	42.09	43.91	44.67	46.60	45.52	25.32	24.00
Tampereen	44.05	46.55	46.47	44.50	45.72	46.65	46.62	41.28	41.92	44.19	45.63	46.94	45.87	35.13	33.77
Jyväskylän	41.24	42.62	43.65	43.76	49.48	46.73	44.97	44.11	41.22	41.98	43.39	46.88	43.93	36.46	32.59
Jämsän	44.43	44.43	48.76	49.02	50.57	49.04	44.69	46.42	42.83	45.16	44.90	45.14	40.25	36.06	
Koko lääni	43.11	42.67	40.73	41.30	43.77	44.35	42.79	41.46	40.88	42.08	43.36	45.29	44.01	31.78	30.19

Maanviljelyväestön omaiset Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—1890

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.	1880.	1890.
Vaasan ala-	13 891	15 711	17 811	19 342	19 290	20 332	23 331	25 136	26 658	27 844	29 340	27 537	29 649	38 824	40 829
» via-	12 048	14 204	16 528	17 958	17 425	18 091	21 646	24 498	25 603	27 051	28 278	23 827	29 127	39 754	44 707
Pietarsaaren-Lapuan	19 932	23 694	27 113	28 897	27 830	29 202	33 722	38 840	41 465	42 605	42 956	38 727	44 906	58 149	66 798
Kokkolan	10 530	11 588	13 191	14 196	13 008	13 391	14 685	15 819	16 647	16 770	16 783	15 491	16 956	22 642	26 366
Tampereen	3 914	4 024	4 165	4 926	5 439	5 621	5 964	7 085	8 054	8 256	8 661	7 564	8 724	11 693	14 114
Jyväskylän	9 386	10 193	10 788	12 106	11 567	13 215	15 502	17 329	20 112	20 328	22 004		22 464	30 109	36 324
Jämsän	584	584	642	699	737	793	933	1 002	1 188	1 219	1 275	20 250	1 468	1 850	2 381
Koko lääni	70 285	79 998	90 238	98 124	95 296	100 645	115 783	129 709	139 727	144 133	149 287	185 396	153 294	203 021	231 519

Maanviljelysväestön omaisten prosenttiluku koko maanviljelysväestöstä Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—1890.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.	1880.	1890.
Vaasan ala-	56.41	57.10	59.23	58.88	57.46	56.25	58.55	58.74	58.87	57.77	57.35	55.86	56.31	72.11	71.24
” ylä-	57.11	58.75	60.57	59.98	57.16	55.63	58.06	59.25	58.83	57.74	57.12	56.09	56.86	65.52	66.40
Pietarsaaren-Lapuan	56.55	58.49	61.40	60.06	58.38	57.22	57.92	60.36	60.40	59.37	56.90	54.73	56.18	69.00	71.52
Kokkolan	56.73	55.19	58.47	57.94	55.73	55.30	56.45	57.53	57.91	56.09	55.33	53.40	54.48	74.68	76.00
Tampereon	55.95	53.45	53.53	55.50	54.28	53.35	53.38	55.72	58.08	55.81	54.37	53.06	54.13	64.87	66.23
Jyväskylän	58.76	57.38	56.35	56.24	50.52	53.27	55.03	55.89	58.78	58.02	56.61	53.12	56.07	63.54	67.41
Jämsän	55.57	55.57	51.24	50.98	49.43	50.96	55.31	53.58	57.17	54.84	55.10		54.86	59.75	63.94
Koko lääni	56.89	57.33	59.27	58.70	56.23	55.65	57.21	58.54	59.12	57.92	56.64	54.71	55.99	68.22	69.81

Jaotus ansaitsevaisiin ja omaisiin, milloin se voidaan toimeenpanna siten että se todellisesti vastaa olevia oloja, on ammattitilaston mieltäkiinnittävimpiä ja kansantaloudellisessa suhteessa kaikkein tärkeimpiä. Vertaamalla ansaitsevaisten ja omaisten välistä suhdetta ei ainoastaan koko väestössä, ammattien suurissa pääryhmissä ja eri ammattilajeissa, vaan myöskin eri yhteiskuntaluokissa, nähdään, miten paljon suuremmassa määrässä esim. työtä tekevässä luokassa kuin muissa yhteiskuntaluokissa, joiden toimeentulo on parempi, taloudellinen ahdinko pakottaa kypsymättömässä iässä olevia ja naispuolisia perheenjäseniä ottamaan osaa ansiotyöhön. Näiden ammattitilastollisten lukujen kautta, mikäli ne tosioloja kuvaavat, tulee siten valaistuksi se eriraskas paino, jonka eri yhteiskuntaluokkien hartioille laskee nykyisessä yhteiskunnassa usein vielä vallitseva eettisten ja taloudellisten vaatimusten välinen ristiriita. Kaksi voimaa, sanoo Rauchberg, kiistelee naisesta: taipumus ja tapa, puolison ja naisen velvollisuudet kiinnittävät hänet kotiin, tahtovat häntä rajoittaa yksityistaloudelliseen toimintaan ja luopumaan ansiotoimesta, mutta toiselta puolen pakottaa häntä siihen perheen toimeentulon riittämättömyys. Ansaitsevaisten ja omaisten välinen suhde eri yhteiskuntaluokissa on se, missä tämän perheen piirissä tapahtuvan sisäisen taistelun tulokset näkyvät: se osoittaa suurempaa ansaitsevaisten määrää siellä, mistä taloudellinen asema on huonompi, vähempää siellä, missä se on parempi. Semmoinen on kokemus niistä harvoista maista, missä tilasto tässä kohden on luotettava.

Mutta toiseltakin kannalta voi ansaitsevaisten ja omaisten välistä suhdetta katsella: tämä suhde osottaa myös sitä suurempaa tai vähempää kykyä, joka eri ammatteluokilla ja ammattien pääryhmillä on elättää ammatittomia perheenjäseniä ja on siltäkin kannalta sekä hyödyllinen että huvittava.

Jos nyt kysytään, miten on ansaitsevaisia ja omaisia koskevien tietojen laita papiston väestötauluissa, täytyy vastata että niitä tietoja väestötaulut eivät täysin tarkotuksenmukaisesti voi ilmoittaa.

Papiston väestötaulujen tiedot perustuvat nimittäin kirkonkirjoihin, mutta kirkonkirjoissa ei tietenkään ole määrätty esim., kutka ammatin harjoittajien perheenjäsenistä tosiasiallisesti ottavat osaa ansiotyöhön. Vv. 1815—75 menetellään papiston tauluissa senvuoksi sillä tavoin että tilallisten palvelusväkeen luetaan kaikki 15 vuotta täyttäneet tilallisten pojat ja tyttäret ja tulevat ne siis luettaviksi »ansaitsevaisiin». Vv. 1880—90 tilallisten täysikasvuisia lapsia ei enään yhdistetä palvelusväkeen, vaan heidät luetaan perheenjäseninä yhteen summaan, niin alaikäiset kuin täysikasvuiset, mikäli heillä ei ole vallan erityistä ammattia. Tänä ajanjaksona tulevat he siis tilastossa olemaan »omaiten» joukossa¹⁾. Edellinen menettelytapa kaikitenkin vie lähemmäksi todelli-

¹⁾ Tästä johtuu tauluissa havaittava lukujen suuri eroavaisuus kumpaisenakin ajanjaksona.

suutta, koska maaseudulla esim. tilallisten täysikasvuiset pojat ja tyttäret epäilemättä suuremmaksi osaksi ottavat osaa maanviljelystyöhön, ilman että ovat maanviljelystyöväeksi kirkonkirjoihin merkityt. Mutta molemmissa tapauksissa kysymyksessäoleva jaotus tabellilaitoksessa on todellisuuden pohjaa vailla, koska ensitiedot eivät perustu todellisesti huomattuun asianlaitaan, vaan pyrkivät ainoastaan likimääräisiin tuloksiin.

Toinen seikka: jaotuksen ansaitsevaisiin ja omaisiin voi, sen lisäksi että se muutenkin on puutteellinen, toimeenpanna vain koko maanviljelysväestössä, mutta ei sen eri luokissa

Nämä huomautukset ovat näyttäneet tarpeellisilta, jotta tauluissa esitetyille luvuille ei tulisi annetuksi väärää kantavuutta tai niistä kaivattaisi jotain, jota lähteet eivät sisällä. Ainoa syy, joka aiheuttaa jaotuksen tekemistä, ansaitsevaisten luvun määräämistä niin tarkoin kuin se väestötaulujei nojalla on mahdollista, on se että ansaitsevaisten eri luokkien prosenttimäärää ei olisi tarvis laskea koko maanviljelysväestöstä, jolloin mainitut prosenttiluvut olisivat sangen vähän valaisevia.

Vaikka jaotuksessa noudatettu metodi ei olekaan tyydyttävä, tarjoovat jaotuksen tulokset kuitenkin muutamia erittäin huvittavia huomioita. Tulokset osoittavat nimittäin luullakseni että papisto on jotenkin huolellisesti toimittanut ammattitilastollisen jaotuksen. Tästä on seuraava esimerkki todistuksena.

Jos tarkastelee 1865 ja 1870 vuosien ansaitsevaisten prosenttimäärää Vaasan läänissä, huomaa että ansaitsevaisten prosenttimäärä on tänä viisivuotiskautena suuresti noussut; alussa prosenttiluku on näet 43,36, lopussa 45,29. Saman ilmiön on havainnut Juusela Hämeen ja Mikkelin lääneissä¹⁾, missä mainittua nousemista osoittavat vastaavat prosenttimäärät 46,76 ja 48,48. Vaikka heikommien, esiintyy kysymyksenalainen kohoaminen niinkään Turun ja Porin läänissä²⁾. Vastaavat prosenttimäärät ovat siellä 46,29 ja 47,18 %.

Mistä on tämä asianlaita riippuva? Pieni silmäys ikäjaotustilaston alalle selvittää asian. Kysymyksessäolevaan viisivuotiskauteen sisältyvät n. s. suurten katovuosien vaikutukset, katovuosien, jolloin kuolevaisuus maassamme nousi tavattomaan määrään. Tämä kuolevaisuus kohtasi kuitenkin, kuten oli luonnollista, eri tavalla eri ikäluokkia. Tekstin kirjoittaja Suomen virallisen väestötilaston 2 vihkossa sanoo, puheen ollessa mainituista vuosista (siv. 19): »Kuolettava kulkutauti, joka kohtaa jotakin kansaa, on melkein ukkosen-ilman kaltainen. Samoin kuin jälkimmäinen puhdistaa ilman epäterveydellisistä ai-

¹⁾ Väinö Juusela: Maanviljelysväestön ammattijako Hämeen ja Mikkelin lääneissä vuosina 1815—1890 papiston väestötaulujen mukaan (Tilastollisia Tiedonantoja julkaissut Suomen Tilastollinen Päätoimisto. 4.). Helsingissä 1907. Siv. 18.

²⁾ Kilpi, mainittu teos, siv. 26.

neista, samoin kulkutautikin tempaisee pois väestöstä varsinkin heikömmät ja kivuloisimmat osat. Niiden väestöryhmäin joukossa, jotka ruumiillisessa tahi aineellisessa katsannossa olivat huonoimmalla kannalla, sai kuolema viimeksi-mainittuna vuonna (1868) suurimmat saaliinsa».

Toimittamieni laskujen mukaan vuosilta 1865 ja 1868, siis ajalta ennen nälkävuosia ja kuolintapauksista rikkaimman nälkävuoden välillä, todistaa tilasto nimenomaan että nälkävuosina suhteellisesti enemmän kuoli ensi ikävuodella olevia ja 1—15 vuotisia kuin muita isäluokkia yhteensä. (Vanhuksia tietysti kuoli myös paljon, mutta ei niin paljon että se olisi omiaan kumoamaan tämän tosiasian).

Seuraus siitä oli että tämä väestön osa, joka väestötauluissa kokonaan tuli luetuksi »omaisiin» oli v. 1870 suhteellisesti vähempi ja ansaitsevaisten osue suurempi. Että vaikuttava syy ylläolevassa ilmiössä on juuri tämä, osoittaa vielä sekin kuvaava seikka että ansaitsevaisten prosenttimäärän kohoaminen 1865—1870 Turun ja Porin läänissä on suurin sen pohjoisissa rovastikunnissa, joissa nälkävuosien seuraukset kovimmin tuntuivat.

Vaasan läänissä on maanviljelysväestön ansaitsevaisten prosenttimäärä pienempi kuin Turun ja Porin ja Hämeen-Mikkelin lääneissä sekä maassa keskimäärin. V. 1890 näkyy tämä seuraavista prosenttiluvuista:

Ansaitsevaisia oli:

Turun ja Porin läänissä	37,65 %
Hämeen-Mikkelin »	37,41 »
Vaasan »	30,19 »
Koko maassa »	33,8 »

Mistä tämä riippuu? Tekisi mieli luulla, että se riippuisi siirtolaisuudesta, joka tästä läänistä vie pois suurin määrin työkykyisessä ijässä olevia, jotka tietysti kuuluvat ansaitsevaisiin. Todella on asianlaita niin, että Vaasan läänissä, ainakin vuosisadan loppupuolella on väestön jakautuminen eri ikäluokkiin semmoinen, että työkykyisessä ijässä olevia henkilöitä siellä on suhteellisesti vähemmän kuin missään muussa läänissä. Sen osottaa nimenomaan virallinen tilasto esim. vuodelta 1865 ja 1890. ¹⁾ Mutta tämä seikka ei voi olla selitettävissä siirtolaisuudesta, sillä useimmissahan tapauksissa siirtolaiset eivät tule pois pyyhityksi kirkonkirjoista ja kirkonkirjoihinhan perustuu kysymyssäoleva tilasto. Lisäksi: ansaitsevaisten prosenttiluku on Vaasan läänissä vähäinen koko ajanjakson kuluessa, mutta siirtolaisuushan on pääasiallisesti

¹⁾ Suomen Virallinen Tilasto VI, 1, siv. 32 ja Suomen Virallinen Tilasto VI, 22, siv. 16.

vasta viime vuosikymmenien ilmiö. Toinen selitys siis on tarpeen, ja luulen sen olevan siinä, että Vaasan läänissä syntyväisyys kaikkiin muihin lääneihin verraten on ollut tavattoman suuri — merkillisen säännöllisesti voittaa Vaasan läänissä syntyväisyys vuosisadan loppupuolella, jolloin tilastollisia numeroita on julaistuna, aina vuoteen 1888 asti kaikkien muiden läänien syntyväisyyden. Tämä tapahtuu, kuten sanottu, aina vuoteen 1888 asti, josta alkaen Vaasan lääni, ainakin näennäisesti, vuosittain jää jällelle. Ansaitsevaisten prosenttimäärän alhaisuuden Vaasan läänissä ajanjaksona 1815—1880 katsoisin siis olevan riippuvaisen tästä seikasta, sillä onhan tunnettua, että tuottamattomiin, varsinkin varhaisempiin ikäluokkiin kuuluvain lukumäärä on suuri väestössä, missä syntyväisyys on suuri. Senhän osottaa esim. vertaus Saksan ja Ranskan väestöjen ikäjaotuksen välillä.

2. Ansaitsevaisten eri luokat.

a) Tilalliset.

a) Vuodet 1815—1875.

aa) *Maanomistajat ja maalaiset, joilla ei ole muuta arvonimeä* (taulut siv. 22 ja 23).

Tähän ryhmään, jonka otsake on hyvin epämääräinen, kuulunee herras-tilanomistajia. Näiden lukumäärä on ajanjakson kuluessa noussut. 1830-luvun poikkeukselliset luvut riippunevat eräästä sen ajan muutamissa taulukaavoissa olevasta eroavaisuudesta luokan nimityksessä.

bb) *Talonpojat omilla tiloilla* (taulut siv. 24 ja 25).

Tähän kuuluvat itsenäiset talonpoikaistilalliset, ja osottaa edellisen ja tämän ryhmän yhteinen määrä läänin itsenäisen tilallisloukan lukuisuuden. Niin sanotut kruununtalonpojat, jotka nykyään ovat melkein itsenäisiä tilallisia, eivät sitävastoin ole lasketut tähän, vaan epäilemättä ryhmään »talonpojat muiden tiloilla». Siitä seuraa, että tämän ryhmän lukumäärän kohoamista vaikuttavat ei ainoastaan tilojen halkomisesta, vaan myöskin talojen verolleostot, koska tilalliset, jotka jonakin viisivuotiskautena ovat ostaneet tilansa verolle, tulevat viisivuotiskauden päättyessä luettaviksi tähän ryhmään.

Jos tahtoisimme elimineraata pois sen itsenäisten tilallisten lisäyksen, joka ajanjakson kuluessa on tapahtunut verolleostojen kautta¹⁾ — verolleosto

¹⁾ Korkeintaan ehkä n. 2,000 tilallista. Varmaa lukua ei voi esittää, koska siinä tilastossa, jonka H. Paavilainen julkaisee kirjassaan Kruununtalojen verolleostosta ja sen taloudellisista vaikutuksista Suomessa, ei ole kysymys yksinomaan tilallisista.

Maanomistajat ja maalaiset, joilla ei ole muuta arvonimeä, Vaasan läänin rovastikunnissa ajantaksona 1815--1875.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	1	3	1	1	2	1	—	—	2	4	1	1	1
” ylä-	1	1	4	4	3	2	3	8	6	9	8	20	11
Pietarsaaren-Lapuan	2	2	3	11	4	2	2	4	5	2	2	2	8
Kokkolan	1	1	—	2	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Tampereen	—	—	1	4	3	3	1	2	—	1	2	4	14
Jyväskylän	—	—	—	—	—	—	2	3	6	6	2	4	5
Jämsän	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koko lääni.	5	7	9	22	12	9	8	17	19	23	15	31	39

Maanomistajat ja maalaiset joilla ei ole muuta arvonimettä, prosentissa maanviljelysväestön ansaitsevaisista Vaasan läänin rovastikunnissa ajanyätksona 1815 - 1875.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	0.01	0.03	0.01	0.01	0.01	0.01	—	—	0.01	0.02	—	—	—
» ylä-	0.01	0.01	0.04	0.03	0.02	0.01	0.02	0.05	0.03	0.05	0.04	0.10	0.05
Pietarsaaren-Lapuan	0.01	0.01	0.02	0.06	0.02	0.01	0.01	0.01	0.02	0.01	0.01	0.01	0.02
Kokkolan	0.01	0.01	—	0.02	—	0.01	—	—	—	0.01	—	—	—
Tampereen	—	—	0.03	0.10	0.07	0.06	0.02	0.04	—	0.02	0.03	0.06	0.19
Jyväskylä	—	—	—	—	—	—	0.02	0.02	0.04	0.04	0.01	0.02	0.03
Jämsän	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koko lääni	0.01	0.01	0.01	0.03	0.02	0.01	0.01	0.02	0.02	0.02	0.01	0.03	0.03

Talonpojat omilla tiloilla Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—75.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	2 724	2 876	3 056	3 309	3 325	3 498	3 654	3 861	4 045	4 119	4 403	4 449	4 595
, ylä-	1 500	1 601	1 672	1 691	1 714	1 779	1 830	1 895	1 979	2 052	2 159	2 148	2 347
Pietarsaaren-Lapuan	3 622	3 830	3 925	4 094	4 252	4 272	4 467	4 638	4 839	4 983	5 167	4 907	5 408
Kokkolan	1 227	1 935	2 133	2 273	2 287	2 379	2 381	2 444	2 539	2 612	2 768	2 786	2 823
Tampereen.	481	501	524	579	538	590	560	643	635	667	699	649	689
Jyväskylän	1 127	1 146	1 199	1 385	1 366	1 380	1 522	1 678	1 843	1 859	1 923	2 006	1 795
Jämsän.	76	76	79	80	80	80	86	91	91	91	91	91	86
Koko lääni	10 757	11 965	12 588	13 411	13 562	13 978	14 500	15 250	15 991	16 383	17 210	16 945	17 743

Talonpojat omilla tiloilla prosentteissa maanviljelysväestön ansaitsevaisista Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—75.

Rovastikunta.	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	1875
Vaasan ala-	25.38	24.37	24.92	24.49	23.29	22.11	22.13	21.87	21.72	20.24	20.18	20.45	19.97
» ylä-	16.58	16.05	15.54	14.12	13.12	12.33	11.70	11.24	11.05	10.36	10.17	10.63	10.62
Pietarsaaren-Lapuan	23.65	22.78	23.03	21.31	21.43	19.57	18.24	18.19	17.80	17.07	15.88	15.32	15.44
Kokkolan	15.27	20.57	22.75	22.06	22.13	21.89	21.02	20.92	21.15	19.89	20.44	20.61	19.93
Tampereen	15.61	14.29	14.49	14.66	11.74	12.00	10.75	11.42	10.92	10.20	9.62	9.70	9.32
Jyväskylä	17.11	15.14	14.35	14.71	12.06	11.91	12.02	12.27	13.07	12.64	11.40	11.23	10.20
Jämsän	16.28	16.28	12.93	11.90	10.61	10.48	11.40	10.48	10.23	9.06	8.76	7.12	
Koko lääni	20.20	20.09	20.30	19.42	18.28	17.43	16.74	16.60	16.55	15.64	15.06	15.12	14.73

ei näet tuo suuriakaan muutoksia tilallisten asemaan — näemme että itsenäisten tilojen luku Vaasan läänissä muutenkin on kasvanut noin puolitoistakertaiseksi. Tämä kasvaminen on huomattavan suuri, jos vertaamme sitä Turun ja Porin sekä Hämeen-Mikkelin läänien oloihin. Kummassakin näet, jos jättää syrjään tilalliset, jotka verolleoston kautta ovat tulleet merkityiksi talonpojiksi omilla tiloilla, on tilallisten luku vähentynyt. Vaasan läänin luvut tietävät siis sitä, että uusia tiloja on siellä syntynyt niin paljon, että tilojen lukumäärän väheneminen yhdistämisten kautta yksiin käsiin, joita luultavasti myös on tapahtunut, on tullut ei ainoastaan peitetyksi, vaan vieläpä ylenmäärin voiteuksi. Tässä läänissä on tosiasiallisesti tilojen osittamisia tapahtunut verrattain paljon ja on Vaasan läänille sen lisäksi omituista, että siellä näkyy olevan tapa halkoa ositettavat tilat useampiin osiin kuin muissa lääneissä ¹⁾.

Suhteellisesti katsoen on maanomistajaluokka kuitenkin Vaasan läänissäkin vähentynyt, huolimatta tilallisten suuresta absoluuttisesta lisääntymisestä. Niinpä oli maanomistajain prosenttimäärä v. 1815 20,21 ja v. 1875 ainoastaan 14,76. Kuinka on tämä näin suuri tilallisten prosenttimäärän aleneminen selitettävä? Se riippuu Vaasan läänin verrattomasta väestön kasvamisesta. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että tilallisten prosenttimäärä ei ole ajanjakson kuluessa kehittynyt paljon ollenkaan epäedullisemmaksi Turun ja Porin eikä Hämeen-Mikkelin lääneissä, joissa tilallisten absoluuttinen luku on joko pysynyt kohdallaan tai alentunut, kuin Vaasankaan läänissä, jossa, kuten sanottu tilallisten absoluuttinen lukumäärä on noussut enemmän kuin puolitoistakertaiseksi. Ensinmainituissa lääneissä on nimittäin tilallisten prosenttimäärä alentunut kolmannella osalla entisestään, Vaasan läänissä neljännellä osalla.

Mitä eri rovastikuntiin tulee, on väestöstä koko ajanjaksona suhteellisesti enimmäin tilallisia rantarovastikunnissa, nimittäin Vaasan alarovastikunnassa, Pietarsaaren-Lapuan ja Kokkolan rovastikunnissa (huomioon ei voi ottaa Kokkolan poikkeuksellista lukua v. 1815). Viimemainittu Kokkolan rovastikunta on ainoa, missä tilallisten prosenttimäärä koko ajanjaksona on pysynyt melkein yhtä korkeana. Ehkäpä syy siihen on siinä, että tilojen halkomisia siellä on tapahtunut yhtä paljon kuin muuallakin, vaikka väestö on kasvanut hitaammin.

¹⁾ Insinööri Onni Ollilan tiedonanto. Tilasto, mikäli sitä asiasta on julaistuna, näyttää todistavan samaa.

β) Vuodet 1880—1890.

Maanomistajat, talonpojat ja muut, jotka viljelevät omaa maata.

Maanomistajia, talonpoikia ja muita, jotka viljelevät omaa maata oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	4,906	5,148
Vaasan ylärovastikunnassa	2,502	2,937
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	6,401	6,623
Kokkolan rovastikunnassa	2,954	3,087
Tampereen >	682	712
Jyväskylän >	2,434	2,059
Jämsän >	81	86
Koko läänissä	19,960	20,652

Tämän ryhmän prosenttimäärä maanviljelysväestön ansaitsevaisista oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	32,68	31,24
Vaasan ylärovastikunnassa	11,96	12,98
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	24,50	24,90
Kokkolan rovastikunnassa	38,38	37,08
Tampereen >	10,77	9,89
Jyväskylän >	14,09	11,73
Jämsän >	6,50	6,40
Koko läänissä	21,10	20,63

Tilallisten prosenttimäärän korkeus tänä ajanjaksona verrattuna edelliseen riippuu osaksi ehkä tilallisten lisääntymisestä tänä ajanjaksona, mutta enimmäin kuitenkin muodollisesta seikasta, siitä nim. että ansaitsevaisten kokonaissumma tänä ajanjaksona on pienempi (vrt. siv. 18).

Maanomistajain prosenttimäärä näyttää olevan suurin merirovastikunnissa, nimittäin Kokkolan, Vaasan alarovastikunnassa ja Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnissa. Jos taas vertaa maanomistuksen jakaantumista Vaasan läänissä muutamien muiden läänien ja koko maan oloihin, näkee että maanomistajain prosenttimäärä oli

	v. 1880	v. 1890
Turun ja Porin läänissä	9,63	9,42
Hämeen-Mikkelin >	11,82	11,22

	v. 1880	v. 1890
Vaasan läänissä	21,10	20,63
Koko maassa	16,04	16,40

Vaasan läänissä oli siis nähtävästi maanomistuksen jakaantumisen ehtinyt pitemmälle kuin muissa mainituista lääneistä.

b) Vuokraajat.

a) Vuodet 1815—1875.

aa) Talonpojat muiden tiloilla (taulut siv. 30 ja 31).

Tämä arentimiesten, lampuotien, kruununtalonpoikien ja osaksi uutisviljelijäin¹⁾ ryhmä on ajanjakson kuluessa vähentynyt, mikä on helposti ymmärrettävää, kun muistaa että kaikki ne, jotka vuosien kuluessa ovat ostaneet tilansa verolle, katoovat tästä ryhmästä. Mitään varsinaista mielenkiintoa eivät ryhmän luvut tarjoo, koska ryhmä käsittää keskenään jossain määrin eriäviä aineksia ja ryhmän lukumäärä on paljon riippuva verolleostoista, mitkä toimitukset eivät juuri sanottavasti tuo muutosta asianomaisten taloudelliseen eikä sosiaaliseen asemaan.

Tilavuokraamiset näyttävät olevan suhteellisesti harvinaisempia Vaasan läänissä kuin muutamissa muissa lääneissä. Niinpä oli v. 1875 talonpoikia muiden tiloilla Turun ja Porin läänissä 1,05 % kaikista ansaitsevaisista, Hämeen-Mikkelin läänissä 1,64, mutta Vaasan läänissä ainoastaan 0,22 %. Vuosien 1880—1890 luvuissa, joissa arentimiehet ovat eroitettut kruununtalonpojista, on samanlainen eroavaisuus huomattavissa.

bb) Uutisviljelijät liika- ja yhteismailla sitte edellisen viisivuotiskauden

(taulut siv. 32 ja 33).

Kuten taulukaavoihin painetuista ohjeista nähdään, käsittää tämä ryhmä ainoastaan uutistilalliset eikä siis uutistorppareita. Uutisviljelyksen kehittymistä kokonaisuudessaan eivät tämän ryhmän lukumääräin vaihtelut suoranaisesti valaise. Välillisesti sitävastoin kyllä, jos uutistorppien muodostumista uutistiloiksi tahtoo pitää juuri osoituksena uutisviljelyksen varttumisesta.

Uutisviljelystilallisten lukumäärä vähenee 1860-luvulla, painuen 1870-luvulla melkoisen alas, mikä varmaan on katovuosien seuraus. Tämä ilmiö ei esiinny yksinomaan Vaasan läänissä, vaan niissä muissakin lääneissä, joista

¹⁾ Ryhmään kuuluneen nimittäin ainakin osa niistä, jotka kunakin edellisena viisivuotiskautena ovat tulleet uutisviljelijöinä väestötauluihin merkityiksi (ks. alemm.).

tähän saakka on vastaavia lukuja, nimittäin Turun ja Porin ja Hämeen-Mikkelin lääneissä ¹⁾).

cc) Torpparit, jotka hallitsevat maata (taulut siv. 34 ja 35).

Sama, verrattain säännöllinen kehitys, joka ilmeni maatorpparien lukumäärässä Turun ja Porin sekä Hämeen-Mikkelin lääneissä, osoittautuu nyt myöskin Vaasan lääniä koskevassa tilastossa. Turun ja Porin läänin lukujen johdosta lausuttiin se arvelu että papistolla maatorpparikäsité lienee ollut jotenkin vakaantunut ja näyttää tämä arvelu myöhemmistä luvuista siis saavan tukea.

Maatorpparien lukumäärä on melkoisesti kasvanut kaikissa mainituissa lääneissä, enimmin kuitenkin kaikista Vaasan läänissä, missä maatorpparit ovat lisääntyneet 3,876:sta 12,051:een ²⁾).

Maatorpparien lukumäärän lisääntyminen on, kuten sanottu, jotenkin tasainen, ainoastaan pari poikkeusta havaitaan. Semmoisena on mainittava tuo jotenkin helposti selitettävissä oleva maatorpparien lukumäärän aleneminen ajanjaksona 1865—1870, jolloin katovuodet olivat maassamme. Toinen epä-säännöllisyys ilmenee ajanjaksona 1850—55, jolloin maatorpparien lukumäärä nousee edellisiin viisivuotiskausiin nähden tavattomassa määrässä, nimittäin 9,000:sta 12,000:een. Tämän jälkimäisen, torpparien lukumäärän suuren nousemisen syyt eivät niin helposti ole nähtävissä.

Lähemmin tarkastaessa havaitsee että puheenaoleva tavaton lisäys tapahtuu kaikissa rovastikunnissa, on siis yleinen koko Vaasan läänissä. Ja jos katselee muutamia muita ryhmiä samana viisivuotiskautena, havaitsee että työkykyisten loisten lukumäärä (vrt. siv. 48) ei suinkaan osoita samaa toiselle tuhannelle nousevaa enenemistä kuin edellisinä viisivuotiskausina, vaan päinvastoin tavatonta vähenemistä, nimittäin 9,461:stä 5,957:ään. T. s. puheenaolevana ajanjaksona on melkoinen osa työkykyisistä loisista todennäköisesti

¹⁾ Ks. Kilpi, main. teos, siv. 46 ja Juusela, main. teos siv. 32.

²⁾ Tähän on tietysti vaikuttavana syynä ollut uutisviljelykseen sopivain maa-alojen runsaus Vaasan läänissä. Insinööri Onni Ollila on tämän kirjoittajalle selittänyt torpparien suuren lisääntymisen ja tilan halkomisten lukuisuuden Vaasan läänissä sen lisäksi johtuvan suureksi osaksi Vaasan läänin omituisista jakoloista. Tiloilla, jotka ovat suurissa kylissä pitkin jokien varsia, on kotipalstansa lähellä jokea olevissa kyläseuduissa. Mutta sen lisäksi on niillä yleisesti metsä- ja niittypalstoja kaukana jokiseuduista, penikulmien etäisyydellä. Näille takamaille, jotka omistajille ovat hankalat ja vähäarvoiset, ovat tilalliset halukkaat ottamaan torppareita tai luovuttamaan niitä itsenäisiksi tiloiksi.

Talonpojat muiden tiloilla Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—1875.

Rovastikunta.	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	1875
Vaasan ala-	73	72	57	67	48	42	126	77	82	50	47	49	51
» ylä-	60	86	81	76	69	60	60	62	56	55	56	47	47
Pietersaaren-Lapun	126	137	132	153	110	233	109	103	100	89	60	72	53
Kokkolan	29	49	31	43	53	43	85	54	34	36	29	31	18
Tampereen	10	16	16	8	31	13	11	3	26	25	26	21	24
Jyväskylän	50	72	45	59	51	61	48	42	70	75	61	67	73
Jämsän	2	2	2	2	2	3	6	2	2	2	3		1
Koko lääni	350	434	364	413	364	455	445	343	370	332	282	287	267

Talonpojat muiden tiloilla prosentteissa maanviljelyväestön ansaitsevaisista Vaasan läänin rovastakunnissa ajanjaksona 1815—75.

Rovastikunta.	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	1875
Vaasan ala-	0.68	0.61	0.46	0.50	0.34	0.27	0.76	0.44	0.44	0.25	0.21	0.23	0.22
» ylä-	0.66	0.86	0.75	0.63	0.53	0.42	0.38	0.37	0.31	0.28	0.26	0.23	0.21
Pietarsaaren-Lapuan	0.82	0.81	0.77	0.80	0.55	1.07	0.44	0.40	0.37	0.30	0.18	0.22	0.15
Kokkolan	0.36	0.52	0.33	0.47	0.51	0.40	0.75	0.46	0.28	0.28	0.21	0.23	0.13
Tampereen	0.32	0.46	0.44	0.20	0.68	0.26	0.21	0.05	0.45	0.38	0.36	0.29	0.32
Jyväskylän	0.76	0.95	0.54	0.62	0.45	0.52	0.38	0.31	0.50	0.51	0.36	0.37	0.42
Jämsän	0.42	0.42	0.33	0.30	0.27	0.39	0.79	0.23	0.22	0.20	0.29	0.29	0.08
Koko lääni	0.66	0.73	0.57	0.60	0.49	0.37	0.51	0.37	0.38	0.32	0.25	0.26	0.22

Uutisviejelijät liika- ja yhteismailla sitte edellisen viisivuotiskauden Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—1875.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	3	2	1	1	2	2	—	3	—	—	—	—	—
» ylä-	1	1	—	2	2	1	4	3	6	5	1	5	—
Pietarsaaren-Lepuan	3	3	2	2	5	4	8	18	19	31	13	8	4
Kokkolan	3	—	1	5	4	8	13	18	73	129	68	5	5
Tampereen	7	6	5	7	21	48	64	30	54	11	11	18	2
Jyväskylän	9	11	15	20	50	104	103	45	30	31	31	13	13
Jämsän	—	—	1	1	1	—	2	2	—	—	—	19	—
Koko lääni	26	23	25	38	85	167	194	119	182	207	124	55	24

Uutisviljelijät sitte edellisen viisivuotiskauden prosentteissa maanviljelysasteen ansaitsevaisista Vaasan läänin rovastikunnissa
 ajanjaksona 1815—1875.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	0.03	0.02	0.01	0.01	0.01	0.01	—	0.02	—	—	—	—	—
» ylä-	0.01	0.01	—	0.02	0.02	0.01	0.03	0.02	0.03	0.03	—	0.02	—
Pietarsaaren-Lapuan	0.02	0.02	0.01	0.01	0.02	0.02	0.03	0.07	0.07	0.11	0.04	0.02	0.01
Kokkolan	0.04	—	0.01	0.05	0.04	0.07	0.11	0.15	0.60	0.98	0.50	0.04	0.03
Tampereen	0.23	0.17	0.14	0.18	0.46	0.98	1.23	0.53	0.93	0.17	0.15	0.27	0.03
Jyväskylän	0.14	0.15	0.18	0.21	0.44	0.90	0.81	0.33	0.21	0.21	0.18	0.11	0.07
Jämsän	—	—	0.16	0.15	0.13	—	0.27	0.23	—	—	—	—	—
Koko lääni	0.05	0.04	0.04	0.06	0.11	0.21	0.22	0.13	0.19	0.20	0.11	0.05	0.02

Torpparit, jotka hallitsevat maata, Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—1875.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	597	704	965	1 190	1 208	1 277	1 543	1 625	1 896	2 214	2 217	1 862	1 796
» ylä-	1 128	1 448	1 850	1 977	2 182	2 163	2 323	2 819	3 586	3 905	3 920	2 897	3 110
Pictarsaaren-Lapuan	1 002	1 320	1 669	1 797	1 894	2 156	2 358	2 686	3 545	3 892	3 752	3 065	3 102
Kokkolan	245	307	370	408	480	323	363	376	711	911	846	665	690
Tampereen	257	284	314	358	424	430	475	579	846	950	1 011	932	1 089
Jyväskylän	613	675	755	1 033	1 512	1 133	1 190	1 199	2 053	2 114	2 105	2 164	2 090
Jämsän	34	34	50	52	55	52	88	90	141	169	186	174	174
Koko lääni	3 876	4 772	5 973	6 815	7 755	7 534	8 335	9 374	12 758	14 155	14 037	11 585	12 051

**Torparit, jotka hallitsevat maata, prosentteissa maanviljelysmaaston ansaitsevaisista Vaasan läänin rovastikunnissa
ajanyaksona 1815 - 1875.**

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	5.56	5.96	7.87	8.81	8.46	8.08	9.34	9.20	10.18	10.88	10.16	8.56	7.81
» ylä-	12.47	14.52	17.19	16.50	16.71	14.99	14.86	16.73	20.01	19.72	18.46	14.33	14.07
Pietarsaaren-Lapuan	6.54	7.85	9.79	9.36	9.55	9.87	9.63	10.53	13.04	13.33	11.53	9.57	8.86
Kokkolan	3.05	3.26	3.95	3.96	4.65	2.97	3.20	3.22	5.88	6.94	6.25	4.92	4.87
Tampereen	8.34	8.10	8.69	9.06	9.25	8.75	9.12	10.29	14.56	14.53	13.91	13.93	14.73
Jyväskylän	9.31	8.91	9.03	10.97	13.95	9.77	9.40	8.74	14.41	14.37	12.48	12.11	11.87
Jämsän	7.38	7.28	8.18	7.74	7.29	6.82	11.01	10.37	15.84	16.83	17.90	14.40	
Koko lääni	7.38	8.01	9.63	9.87	10.46	9.39	9.63	10.20	13.20	13.52	12.28	10.34	10.00

muuttunut maatorppareiksi. Silmäys vastaaviin lukuihin Turun ja Hämeen-Mikkelin lääneissä osoittaa myöskin varsin huomattavan loisten vähenemisen, joskaan maatorpparit eivät lisäänty yhtä poikkeuksellisessa määrässä kuin Vaasan läänissä.

Mikä on nyt syynä tähän, kuten näyttää, jotenkin yleiseen ilmiöön? Onko syynä 1854—55 vuosien sota, jolloin sotapalvelukseen värvättiin kansalaisia ja josta siis loisten väheneminen olisi selitettävissä? V. 1850 on Vaasan läänin väestötauluihin merkitty ainoastaan 5 sotaväkeen kuuluvaa henkilöä, v. 1855 kokonaista 920. Mutta tämä ei ole riittävä selittämään työkykyisten loisten vähenemistä muuten kuin edellyttämällä etteivät kaikki Vaasan läänistä sotapalvelukseen ryhtyneet ole Vaasan läänin kirjoissa. Maatorpparien luvun lisääntymiselle olisi se selitys lähellä että entiset loiset sodan tauottua olisivat hankkineet itselleen torpan. Kuinka onkin, varmaa selitystä ei voi antaa yksin tämän tilaston perusteella ja muuta asiaa selittävää tilastoa siltä ajalta on hyvin vähän julaistuna saatavissa.

Maatorpparien suhteellinen lukumäärä Vaasan läänissä on ajanjakson kuluessa enentynyt, maatorpparien prosenttimäärät koko ansaitsevaisesta maanviljelysväestöstä ovat näet v. 1875 korkeammat vastaavia prosenttimääriä v. 1815. Suurin on lisäys ilmeisesti Tampereen rovastikunnassa, jos rovastikunnista puhuessa jätetään syrjään Jämsän rovastikunnan Vaasan läänin puoleinen pieni alue.

Maatorpparien prosenttimäärä on ilmeisesti riippuvainen tilallisten prosenttimäärästä siten että missä tilallisia on suhteellisesti vähän, siellä on maatorppareja paljon ja päinvastoin. Myöskin liittyy tilallisten vähyyteen usein, paitsi maatorpparien, myöskin loisten lukuisuus. Asia käy ilmi, jos tekee vertauksia eri läänien ja rovastikuntien välillä. Asetamme tässä rinnatusten Vaasan läänin rovastikuntien tilallisten, maatorpparien ja loisten prosenttimäärät (eri ryhminä ne rovastikunnat, missä tilallisten prosenttimäärä on alhainen ja missä se on korkea).

V. 1875 oli

	tilallisia	torpparia, jotka hallitsev. maata	työkykyisiä loisia
Kokkolan rovastikunnassa . . .	19,93	4,87	11,13
Vaasan ala- » . . .	19,97	7,81	10,17
Pietarsaaren-Lapuan » . . .	15,76	8,86	10,81
Jyväskylän » . . .	10,23	11,87	18,19
Vaasan ylä- » . . .	10,67	14,07	14,15
Tampereen » . . .	9,51	14,73	9,75
Jämsän » . . .	7,12	14,40	16,56

Nämä luvut todistavat välillisesti sen, minkä Warénkin esittää että suurtila-alueilla (missä tilallisten prosenttimäärä tietysti on pienempi) on torpparia suhteellisesti enemmän kuin pientila-alueilla. Mutta tarvitseeko tämä asia todistamista!

β) Vuodet 1880—1890.

aa) Arentimiehet.

Arentimiesten lukumäärä oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	38	44
Vaasan ylärovastikunnassa	47	32
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	38	31
Kokkolan rovastikunnassa	16	21
Tampereen »	16	53
Jyväskylän »	80	91
Jämsän »	—	1
Koko läänissä	235	273

Arentimiesten prosenttimäärä oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	0,25	0,27
Vaasan ylärovastikunnassa	0,22	0,14
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	0,15	0,11
Kokkolan »	0,21	0,25
Tampereen »	0,25	0,74
Jyväskylän »	0,46	0,52
Jämsän »	—	0,07
Koko läänissä	0,25	0,27

bb) Kruununtalonpojat ja uutisasukkaat.

Kruununtalonpoikia ja uutisasukkaita oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	13	12
Vaasan ylärovastikunnassa	15	13
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	102	39
Kokkolan rovastikunnassa	51	87

	v. 1880	v. 1890
Tampereen rovastikunnassa	10	9
Jyväskylän »	116	13
Jämsän »	—	—
	<hr/>	
Koko läänissä	307	173

Kruununtalonpoikien ja uutisasukkaiden prosenttimäärä maanviljelysväestön ansaitsevaista oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	0,09	0,07
Vaasan ylärovastikunnassa	0,07	0,06
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	0,39	0,14
Kokkolan rovastikunnassa	0,76	1,05
Tampereen »	0,16	0,13
Jyväskylän »	0,67	0,07
Jämsän »	—	—
	<hr/>	
Koko läänissä	0,32	0,17

Uutisasukkailla tarkotetaan tässä kaikkia uutisasukkaita, torppareitakin; sitävastoin tarkotettiin vv.na 1815—75 uutisviljelijöillä ainoastaan uutistilallisia. Tällä poikkeuksella vastaavat edellisen ajanjakson aa) ja bb) yhteensä ylläolevia luokkia aa) ja bb).

Näemme ylläolevasta että arentimiesten luku Vaasan läänissä on lisääntynyt, kruununtalonpoikien ja uutisasukkaiden sitävastoin vähentynyt puheenaolevan kymmenvuotiskauden kuluessa.

Turun ja Porin sekä Hämeen-Mikkelin lääneissä on, ei ainoastaan kruununtalonpoikain ja uutisasukkaiden, vaan myös arentimiesten luku vähentynyt.

Kumpaisenkin ryhmän yhteinen prosenttiluku oli Vaasan läänissä paljon pienempi kuin mainituissa muissa lääneissä ja koko maassa keskimäärin.

cc) Maatorpparit.

Maatorpparien lukumäärä näkyy seuraavasta taulusta:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	1,343	1,559
Vaasan ylärovastikunnassa	3,720	3,897
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	3,656	3,442

	v. 1880	v. 1890
Kokkolan rovastikunnassa	695	838
Tampereen »	1,235	1,695
Jyväskylän »	2,410	2,663
Jämsän »	202	205
Koko läänissä	13,261	14,299

Maatorpparien prosenttimäärä oli samana ajajaksona:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	8,94	9,46
Vaasan ylärovastikunnassa	17,78	17,23
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	13,99	12,94
Kokkolan rovastikunnassa	9,05	10,07
Tampereen »	19,50	23,55
Jyväskylän »	13,95	15,16
Jämsän »	16,21	15,27
Koko läänissä	14,02	14,28

Puheenaolevana kymmenvuotiskautena on siis Vaasan läänissä tullut lisää noin tuhannen torppaa, mikä tosin ei ole ollut tavatonta monina edellisinä viisivuotiskausinakaan.

Jos silmäilee torpparien prosenttilukua useinmainituissa eteläisissä läänissä ja koko maassa keskimäärin saamme seuraavan vertailun:

Maatorppareita oli maanviljelysväestön ansaitsevaisista prosenteissa:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan läänissä	14,02	14,28
Hämeen-Mikkelin läänissä	12,16	11,54
Turun ja Porin »	16,61	16,19
Koko maassa	11,11	10,62

Maatorpparien prosenttiluku on siis kaikissa muissa mainituissa läänissä alentunut, paitsi Vaasan. Samoin on prosenttiluku koko maassa kymmenvuotiskauden lopussa pienempi kuin alussa.

dd) Kalastajat ¹⁾.

Kalastajain lukumäärä Vaasan läänissä oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	660	1,143
Vaasan ylärovastikunnassa	—	—
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	232	334
Kokkolan rovastikunnassa	66	60
Tampereen »	—	—
Jyväskylän »	—	5
Jämsän »	—	—
Koko läänissä	958	1,542

Kalastajain prosenttimäärä oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	4,39	6,93
Vaasan ylärovastikunnassa	—	—
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	0,89	1,30
Kokkolan rovastikunnassa	0,86	0,72
Tampereen »	—	—
Jyväskylän »	—	0,03
Jämsän »	—	—
Koko läänissä	1,01	1,54

Edellisenä ajanjaksona ei kalastajia Vaasan läänin tauluihin yleensä ole merkitty, joten kalastajat sinä ajanjaksona varmaankin on luettu johonkin muuhun ryhmään. Kalastajain ammattiryhmä on kuten luonnollista pääasiallisesti edustettu rannikkorovastikunnissa, ollen siellä kasvamassa.

c) Palvelusväki.

a) Vuodet 1815—1875.

Rengit ja palvelijattaret (taulut siv. 42—45).

Vuosipalveluksessa olevaa palvelusväkeä on pääasiallisesti kahta lajia: toiset ottavat osaa sen henkilön ammatin harjoittamiseen, joka on heidät palkannut; toiset toimivat pääasiallisesti talousaskareissa, perheen isännän muka-

¹⁾ Kalastajain lukumäärä on tauluissa ilmoitettu ainoastaan perheineen. Tässä on ansaitsevaisiin kalastajiin luettu 50 %.

vuotta varten, eivätkä siis tee tuottavaa työtä kansantaloudellisessa merkityksessä. Näitä jälkimäisiä n. s. henkilökohtaisia palvelijoita, joiden lukumäärä maanviljelyksessä on pieni, ei tilastomme erikseen luettele.

Mutta sen ohessa on pidettävä mielessä, että tänä ajanjaksona on palvelusväkeen luettu ei ainoastaan pestatut palkolliset, vaan myöskin tilallisten 15 vuotta täyttäneet lapset. Seuraavana ajanjaksona 1880—1890 käsitti palkollisten lukumäärä ainoastaan pestattuita palkollisia ja siitä johtuu lukujen suuri eroavaisuus näinä ajanjaksoina.

Mikä merkitys on näin ollen puheenaolevilla luvuilla ajanjaksona 1815—75? Niistä ei saa ilmi pestattujen palkollisten lukumäärää, ne eivät myöskään ilmaise maanviljelykseen käytetyn työväen suuruutta, sillä vaikka voikin otaksua, että tilallisten lapset ottavat osaa maanviljelystyöhön, niin sitäpaitsi tietysti käytetään ulkoapäin otettuja työvoimia.

Tietoja varsinaisten palkollisten lukumäärästä, joilla kaikissa suhteissa on enimmin merkitystä, on näin ollen saatavissa yksin vuosilta 1880 ja 1890.

β) Vuodet 1880—1890.

Palvelusväki, miespuolinen, naispuolinen.

Miespuolisen palvelusväen lukumäärä oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	744	512
Vaasan ylärovastikunnassa	2,069	1,816
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	2,285	1,412
Kokkolan rovastikunnassa	672	483
Tampereen »	963	948
Jyväskylän »	1,946	1,583
Jämsän »	166	112
Koko läänissä	8,845	6,866

Miespuolisen palvelusväen prosenttimäärä maanviljelysväestön ansaitsevaisista oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	4,96	3,11
Vaasan ylärovastikunnassa	9,89	8,03
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	8,75	5,31
Kokkolan rovastikunnassa	8,76	5,80
Tampereen »	15,20	13,17

Rengit Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—75.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan-ala-	2 786	3 115	3 377	3 336	3 699	3 975	3 877	4 008	4 088	4 416	4 743	4 720	5 124
» ylä-	2 534	2 563	2 676	3 054	3 187	3 433	3 836	3 502	4 080	4 731	4 575	4 851	5 304
Pietarsaaren-Lapuan	4 653	4 876	4 707	5 433	5 609	5 594	6 462	6 732	6 976	7 652	8 334	8 556	9 575
Kokkolan	3 382	3 476	3 371	3 760	3 106	3 523	3 545	3 374	3 471	3 831	3 851	4 058	4 190
Tampereen	1 071	1 114	1 110	1 160	1 419	1 346	1 381	1 428	1 519	1 776	1 984	1 731	1 912
Jyväskylän	1 775	2 128	2 264	2 291	2 645	2 612	3 151	3 472	4 074	4 100	4 093	4 783	4 158
Jämsän	151	151	213	237	294	297	204	208	261	256	215	322	322
Koko lääni	16 352	17 423	17 718	19 271	19 959	20 780	22 456	22 724	24 469	26 762	28 395	28 699	30 585

Rengit prosentissa maanviljelysväestön ansaitsevaisista Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—75.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	25.96	26.39	27.54	24.69	25.90	25.14	23.48	22.70	21.96	21.70	21.74	21.69	22.28
" ylä-	28.01	25.70	24.87	25.49	24.40	23.79	24.53	20.78	22.77	23.89	21.55	24.00	24.00
Pietersaaren-Lapuan	30.39	29.00	27.61	28.27	28.28	25.63	26.38	26.40	25.66	26.21	25.62	26.70	27.33
Kokolan	42.10	36.95	35.98	36.49	30.06	32.41	31.29	28.89	28.69	29.18	28.42	30.02	29.58
Tampereen	34.76	31.78	30.70	29.37	30.98	27.39	26.52	25.36	26.13	27.16	27.30	25.87	25.86
Jyväskylän	26.95	28.11	27.09	24.33	23.35	22.54	24.88	25.42	23.89	27.87	27.83	26.77	23.62
Jämsän	32.34	32.34	34.86	35.27	38.98	38.93	27.06	23.97	29.33	25.50	20.69		26.66
Koko lääni	30.70	29.26	28.57	27.91	26.91	25.91	25.93	24.73	25.32	25.55	24.84	25.60	25.38

Palvelijattaret Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—1875.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	3 107	3 277	3 031	3 244	3 484	4 015	3 924	4 204	4 696	5 244	5 667	5 766	5 956
» ylä-	2 438	2 594	2 625	2 973	3 332	3 866	3 908	4 197	4 661	5 316	5 627	5 365	5 665
Pietarsaaren-Lapuan	4 067	4 218	3 884	4 551	4 878	5 684	6 149	5 943	6 685	7 417	8 586	9 068	9 568
Kokkolan	2 350	2 556	2 299	2 479	2 833	3 001	2 998	3 019	3 208	3 500	3 650	3 565	3 586
Tampereen	780	1 004	933	1 042	1 132	1 356	1 466	1 447	1 467	1 741	1 982	1 789	1 903
Jyväskylän	1 610	1 948	2 129	2 319	2 644	3 123	3 427	3 557	3 369	3 351	4 260	4 260	4 119
Jämsän	99	99	156	178	195	190	143	203	200	225	230	4 560	320
Koko lääni	14 451	15 696	15 057	16 786	18 648	21 235	22 075	22 570	24 286	26 794	29 992	30 113	31 117

Palvelijattaret prosentteissa matamvähelysvuodestien amsaitevaisista Vaasan läänin rovastitunnissa ajanjaksona 1815—75.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	28.95	27.76	24.72	24.01	24.40	25.39	28.76	28.81	25.22	25.77	25.97	26.50	25.89
» ylä-	26.95	26.01	24.40	24.82	25.90	26.80	25.38	24.91	26.02	26.85	26.51	26.54	25.64
Pietarsaaren-Lapuan	26.56	25.09	22.79	23.69	24.59	26.04	25.10	23.30	24.58	25.40	26.39	28.30	27.31
Kokkolan	29.36	27.17	24.54	24.05	27.90	27.61	26.47	25.85	26.51	26.66	26.94	26.38	25.31
Tampereen	25.32	28.65	25.31	26.38	25.80	27.59	28.15	25.70	25.24	26.63	27.27	26.74	25.74
Jyväskylän	24.44	25.73	25.48	24.62	23.34	26.94	27.05	26.01	23.89	22.78	25.26	25.52	23.40
Jämsän	21.20	21.20	25.54	26.49	25.86	24.90	18.97	23.39	22.47	22.41	21.18		26.49
Koko lääni	27.13	26.36	24.28	24.31	25.14	26.47	25.49	24.57	25.13	25.58	26.24	26.85	25.32

	v. 1880	v. 1890
Jyväskylän rovastikunnassa	10,26	9,01
Jämsän »	13,32	8,34
Koko läänissä	9,35	6,86

Naispuolisen palvelusväen lukumäärä oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa :	1,247	882
Vaasan ylarovastikunnassa	2,765	2,585
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	3,501	2,582
Kokkolan rovastikunnassa	1,252	991
Tampereen »	929	958
Jyväskylän »	2,072	1,851
Jämsän »	171	118
Koko läänissä	11,937	9,967

Naispuolisen palvelusväen prosenttimäärä maanviljelysväestön ansaitsevaisista oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	8,30	5,36
Vaasan ylarovastikunnassa	13,22	11,43
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	13,40	9,70
Kokkolan rovastikunnassa	16,31	11,90
Tampereen »	14,67	13,31
Jyväskylän »	11,99	10,54
Jämsän »	13,73	8,79
Koko läänissä	12,62	9,96

Sen nojalla mitä ylläolevat luvut osoittavat, käy päättäminen, että pestatut palkolliset ovat vähenemässä Vaasan läänissä. Sama on asianlaita myös Hämeen-Mikkelin ja Turun ja Porin lääneissä.

Vuosipalveluksessa oleva palkollisluokka vähenee ylipäänsä tähän maailman aikaan. Syyt tähän ovat varmaan etsittävät ajan vapaassa hengessä, joka on vihdoin vallannut työläistenkin rivit ja joka ei suosi näin pitkäaikaista työsopimusta. Meillähän sitä paitsi vielä on vanhentunut palkollissääntö voimassa. Mutta osaksi on syynä myös muuttuneet taloudelliset olot. Yksityiset taloudet pyrkivät nykyaikana pienenemään, uudet keksinnöt vähentävät työvoimien tarvetta, uusia työprosesseja erottautuu erottautumistaan yksityistalouden piiristä ja siirtyy työjaollisen tuotannon piiriin, lisääntyvä teollisuus esiintyy yhä

ylivoimaisempana maanviljelyksen kilpailijana työvoimista, kaupungeissa vähentää palvelusväen pitoa: myöskin asunto-olojen ahtaus. Useat näistä syistä vaikuttavat etupäässä kaupunkien henkilöllisen palvelusväen vähenemiseen, toiset etupäässä maaseudun palkollisväestön. Tauluissa näkyvä ilmiö ei näin ollen ole kummeksittava.

Kysytään, kummassako sukupuolella tapahtuu väheneminen silmiinpistävimmin? Vastauksen voi jo ennakolta arvata. Miespalkolliset, rengit, vähenyvät enemmän kuin naispuoliset. Näin on asianlaita kaikissa ennenmainituissa lääneissä, Vaasan yhtä hyvin kuin Turun ja Porin sekä Hämeen-Mikkelin lääneissä. Sataa palvelijatarta kohtaan oli Vaasan läänissä v. 1880 vielä 74,1 renkiä, kymmenen vuotta myöhemmin enään 69,9 renkiä.

Naisten asema tuotannossa on jonkunlaisen jälkijoukon. Ne pitävät kauemmin hallussaan ammatit ja tuotannonhaarat, joista miehet väistyvät pois. Niinikään, missä uusia tuotantoaloja syntyy, joiden kannattavaisuus ei toistaiseksi ole taattu ja joita ensi aluksi harjoitetaan vaan sivutyönä, täyttää työntekijäin paikat usein aluksi naisten reserviarmeija. Huomio ei ole uusi, todistavat luvut eivät eivätkään¹⁾.

Eri rovastikunnista on palvelusväen väheneminen huomattavin ruotsalaisissa rannikkorovastikunnissa. Niinikään, jos prosenttilukuja tarkastelee, huomaa että renkien, jotka enimmäkseen ovat vähenemässä, prosenttiluvut ovat vähimmät näissä ruotsalaisissa rannikkorovastikunnissa, missä tilallisten prosenttimäärä on suuri ja siirtolaisuus enimmäkseen levinnyt.

d) Irtain väestö y. m.

a) Vuodet 1815—1875.

aa) Työkykyiset loiset (taulut siv. 48 ja 49).

Tämän ryhmän pääaineksen muodostavat varmaan, paitsi varsinaiset loiset, työkyvyssä olevat mäkitupalaiset. Missä määrin n. s. muonatorpparit ovat lasketut ryhmään, on epätietoisia, kun kaavan ohjeissa ei asiata tarkemmin selitetä. Varmaankin olisi myös seuraavassakin ryhmässä aineksia, jotka oikeastaan kuuluisivat tämän rubriikin alle, ellei aikoinaan ryhmiä muodostettaessa kesken kaikkia olisi otettu niin vallan uusi, mielivaltainen näkökanta määrääväksi kuin sanotun ryhmän muodostamisessa on tapahtunut.

¹⁾ Vrt. H. Rauchberg: Die Berufs- und Gewerbezahl im Deutschen Reich vom 14 Juni 1895 (Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik. 15 Bd.).

Työkykyiset loiset Vaasan läänin rovastikunnissa. ajankätkönsä 1815—1875.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	330	465	566	701	932	1 131	1 336	1 488	1 194	1 261	1 614	1 854	2 339
« ylä.	432	536	657	743	939	1 201	1 519	2 051	1 088	1 371	1 921	2 660	3 126
Pietarsaaren-Lapuan	468	691	793	964	986	1 336	1 945	2 147	1 285	1 420	2 328	2 928	3 788
Kokkolan	209	346	409	499	650	738	921	1 160	786	732	917	1 099	1 577
Tampereen	154	205	251	314	443	502	559	706	359	312	421	599	721
Jyväskylän	595	617	820	1 094	1 789	1 505	1 428	1 768	1 166	1 264	1 772	1 979	3 201
Jämsän	61	61	51	53	56	65	103	141	79	138	168		200
Koko lääni	2 249	2 921	3 547	4 368	5 795	6 478	7 811	9 461	5 957	6 498	9 141	11 119	14 952

Työkykyiset loiset prosentteissa maanviljelysasteiden ansaitsevista Vaasan läänin rovastikunnissa ajanjaksona 1815—75.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	3.08	3.94	4.62	5.19	6.53	7.15	8.09	8.43	6.41	6.20	7.40	8.32	10.17
» ylä-	4.77	5.37	6.11	6.30	7.19	8.32	9.71	12.17	6.07	6.92	9.05	13.16	14.15
Pietarsaaren-Lepuan	3.06	4.11	4.65	5.02	4.97	6.12	7.94	8.42	4.72	4.86	7.16	9.14	10.81
Kokkolan	2.60	3.68	4.37	4.84	6.29	6.79	8.13	9.93	6.50	5.58	6.77	8.13	11.13
Tampereen	5.00	5.85	6.95	7.95	9.67	10.21	10.73	12.54	6.18	4.77	5.79	8.95	9.75
Jyväskylän	9.03	8.15	9.81	11.62	15.79	12.99	11.27	12.93	8.27	8.59	10.51	11.08	18.19
Jämsän	13.06	13.06	8.35	7.88	7.43	8.52	13.66	16.24	8.88	13.75	16.17	11.08	16.56
Koko lääni	4.22	4.91	5.73	6.32	7.81	8.08	9.02	10.30	6.17	6.21	7.99	9.92	12.41

Missä ryhmässä ovat »työkyvyttömät» loiset? Nimityksestä päättäen olisivat ne ryhmässä »vanhat ja raihnaiset tilalliset, torpparit ja loiset, jotka ovat lakanneet maanviljelyksestä». Miten lienee. Jos mainitun ryhmän lukumäärää vuodelta 1875 vertaa »syytinkiläisten» lukumäärään vuodelta 1880, ei jälkimäisten lukumäärässä näytä paljoakaan jäävän »työkyvyttömäin» loisten varalle.

Työkykyisten loisten lukumäärä on Turun ja Porin sekä Hämeen-Mikkelin lääneissä ajanjakson kuluessa kasvanut vallan hämmästyttävästi ja samoin on laita Vaasankin läänin. Työkykyisiä loisia oli nimittäin:

	v. 1815	v. 1875
Turun ja Porin läänissä	3,122	10,889
Hämeen-Mikkelin »	3,649	17,520
Vaasan »	2,249	14,952

Työkykyisten loisten prosenttimäärä maanviljelysväestön ansaitsevaisista oli:

	v. 1815	v. 1875
Turun ja Porin läänissä	4,36	9,87
Hämeen-Mikkelin »	4,06	13,27
Vaasan »	4,22	12,41

Mitä Vaasan lääniin tulee, voivat luvut ehkä olla liian suuret. Vaasan läänissä on paljon uusia tiloja syntynyt, maatorpparien lukumäärä on myöskin tavattomasti kasvanut, niin ettei oikeastaan odottaisi niin suurta loisten luvun lisääntymistä. Ainakin on ylläolevia lukuja arvosteltaessa otettava huomioon se asiantuntijan ilmoitus, että Amerikkaan siirtyneet Pohjanmaalla kirkonkirjoihin merkitään itsellisiksi eli loisiksi (ks. siv. 2).

Työkykyisten loisten tavattomasta vähenemisestä viisivuotiskautena 1850—1855 on puhuttu ennen.

Mitä eri rovastikuntiin tulee, ovat loiset suhteellisesti lukuisimmat ajanjakson alussa ja lopussa mannerrovastikunnissa (ajanjakson lopussa tekee yksin Tampereen rovastikunta tästä poikkeuksen). Vähemmän loisia on rantarovastikunnissa, missä useammat tuotantohaarat tarjoovat toimeentulon mahdollisuutta. Semmoinen on asianlaita myöskin Turun ja Porin läänissä.

bb) Vanhat ja raihnaiset tilalliset, torpparit ja loiset, jotka ovat lakanneet maanviljelyksestä (taulut siv. 52 ja 53).

Jos vertaa ryhmän lukumäärää vuonna 1875 syytinkiläisten lukumäärään vuonna 1880, tulee siihen varmuuteen, että ryhmä pääasiallisesti käsittää

niin sanotut syytinkiläiset. Kysymys on siis, millä tavalla on ammattitilaston kannalta käsiteltävä tämän tapainen »ammatti»-ryhmä. Menettely ulkomaiden tilastossa on eriävä. Suomen virallisessa tilastossa luetaan syytinkiläiset aina vuoteen 1890 maanviljelysväestön ansaitsevaisiin ja sen mukaisesti menetellään tässäkin tilastossa.

Syytinkiläisten absoluuttinen ja relatiivinen lukumäärä, joka on ollut kasvamaan päin vuosisadan alusta alkaen, vähenee katovuosien jälkeen tuntuvasti.

Neljässä tähän asti käsitellyssä läänissä oli puheenaolevan ryhmän prosenttimäärä seuraavina vuosina:

	v. 1815	v. 1865	v. 1875
Turun ja Porin läänissä	4,97	6,40	5,54
Hämeen-Mikkelin »	4,29	5,43	4,60
Vaasan »	4,07	6,44	4,88

Syytinkiläisten suhteellinen lukumäärä on tästä päättäen jotenkin samanlainen kaikissa näissä lääneissä.

cc) Talonpoikaispojat (taulut siv. 54 ja 55).

Talonpoikaispojilla tarkoitetaan kaavoihin liitettyjen ohjeiden mukaan »kaikkia työtätekevän luokan poikia, jotka ovat täyttäneet 15, mutta eivät 18 vuotta ja joilla ei ole elinkeinoa, joka kuuluisi muihin pykäliin». Ryhmää laadittaessa vanhaan kaavaan on siis vallan uusi, ammattijaotukselle kokonaan vieras jaotusperuste otettu määrääväksi sen kautta että muodostetaan ryhmä, johon, tosin suuren yhteiskunnallisen luokan rajojen sisällä, yhdistetään henkilöt sen perusteella, missä ijässä he ovat. Tämöinen epäjohdonmukaisuus, mikä ajanjaksona voimassa olevassa ammatti-kaavassa tulee esille monasti muulloinkin, ei ole hämmentävästi vaikuttamatta kaikkien niiden ammattiryhmien lukuihin, joihin kuuluvia henkilöitä tällä tavoin, ijänyhtäläisyyden takia on eri ryhmäksi yhdistetty ¹⁾.

Mitään erityistä mielenkiintoa ei puheenaolevalla tavalla muodostetulla ryhmällä ammattitilastollisessa katsannossa ole, ja jää lukujen lähempi vertailu senvuoksi sikseen.

¹⁾ Vaikeaa on ajatella että ryhmään kuuluvat nuoret henkilöt eivät harjoittaisi mitään ansiotyötä (jolloin he olisivat oikeastaan luettavat omaisiin eikä ansaitsevaisiin), vaan luultavampaa on että ryhmään yhdistetyt henkilöt avustavat vanhempien ammatissa. Jos taas asiaan laita on niin että ryhmään luetut ovat vaihtelevassa työssä, silloin olisi heidät ollut nimitettävä tuntemattoman ammatin-harjoittajiksi, sillä ikäjaotus keskellä ammattijaotusta hämmentää asian.

Vanhat ja raihnaiset tilalliset, torpparit ja loiset, jotka ovat lakanneet maanviljelyksestä Vaasan läänin rovastikunnissa
 ajanjaksona 1815—1875.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	469	721	555	741	890	879	1 088	1 074	1 353	1 480	1 582	1 437	1 626
« ylä-	355	458	514	623	604	957	1 017	1 143	1 162	1 346	1 561	904	965
Pietarsaaren-Lapuan	656	701	860	973	1 001	1 145	1 352	1 506	1 683	1 657	1 830	1 368	1 424
Kokkolan.	348	365	322	354	457	424	496	517	521	586	610	491	466
Tampereen.	223	207	226	262	389	354	368	445	577	600	661	434	484
Jyväskylän.	103	126	203	279	520	652	852	800	604	989	1 045	1 124	877
Jämsän	16	16	9	11	11	12	22	18	52	69	71		38
Koko lääni	2 170	2 594	2 689	3 243	3 872	4 423	5 190	5 503	5 952	6 727	7 360	5 758	5 880

Vanhat ja raihnaiset tilalliset, torpparit ja loiset, jotka ovat lakanneet maanviljelyksestä prosentteissa maanviljelysvoiteiden ansaitsevaisista Vaasan läänin rovastikunnissa ajankautena 1815—75.

Rovastikunta.	1815.	1820.	1825.	1830.	1835.	1840.	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1875.
Vaasan ala-	4.37	6.11	4.53	5.49	6.23	5.56	6.56	6.08	7.27	7.28	7.25	6.60	7.07
" ylä-	3.92	4.59	4.78	5.20	4.62	6.63	6.50	6.78	6.49	6.80	7.35	4.47	4.37
Pietersaaren-Lapuan	4.28	4.17	5.05	5.06	5.05	5.24	5.52	5.91	6.19	5.67	5.62	4.27	4.08
Kokkolan	4.33	3.88	3.44	3.44	4.42	3.90	4.38	4.43	4.31	4.46	4.50	3.63	3.29
Tampereen	7.24	5.91	6.25	6.63	8.49	7.20	7.07	7.91	9.93	9.18	9.09	6.49	6.54
Jyväskylän	1.56	1.66	2.43	2.96	4.59	5.63	6.71	5.85	4.28	6.72	6.20	6.29	4.98
Jämsän	3.42	3.42	1.47	1.64	1.47	1.57	2.92	2.07	5.84	6.87	6.83	6.29	3.14
Koko lääni	4.07	4.35	4.34	4.70	5.22	5.51	5.99	6.00	6.16	6.42	6.44	5.14	4.88

β) Vuodet 1880—1890.

aa) Loiset, jotka elättävät itseään tekemällä työtä toisen maalla.

Loisia, jotka elättävät itseään tekemällä työtä toisen maalla oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	4,002	4,975
Vaasan ylärovastikunnassa	8,514	9,839
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	7,897	9,470
Kokkolan rovastikunnassa	1,344	2,112
Tampereen »	1,751	2,001
Jyväskylän »	7,052	6,930
Jämsän »	553	700
Koko läänissä	31,113	36,027

Loisten prosenttimäärä maanviljelysväestön ansaitsevaisista oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	26,66	30,19
Vaasan ylärovastikunnassa	40,70	43,49
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	30,22	35,60
Kokkolan rovastikunnassa	17,51	25,37
Tampereen »	27,65	27,80
Jyväskylän »	40,82	39,46
Jämsän »	44,38	52,12
Koko läänissä	32,89	35,98

Työkykyisten loisten luvut eivät ole väestötauluissa alkuaan tämmöiset. Väestötauluissa v. 1880—90 noudatetun poikkeuksellisen menettelyn takia, jonka kautta loiset, syytinkiläiset ja kalastajat ovat ilmoitetut perheineen, on ansaitsevaisten loisten lukumäärä ollut arvioimalla määrättävä ja on silloin, kuten ennen on mainittu, ansaitsevaisiksi luettu 50 % loisten koko lukumäärästä.

bb) Muut (kuin maa-) torpparit.

»Muita torppareita» oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	461	343
Vaasan ylärovastikunnassa	1	295
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	338	685
Kokkolan rovastikunnassa	280	280

	v. 1880	v. 1890
Tampereen rovastikunnassa	55	165
Jyväskylän	642	1,774
Jämsän	—	81
Koko läänissä	1,777	3,623

Muiden torpparien prosenttimäärä maanviljelysväestön ansaitsevaisista oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	3,07	2,08
Vaasan ylärovastikunnassa	—	1,30
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	1,29	2,57
Kokkolan rovastikunnassa	3,65	3,36
Tampereen	0,87	2,29
Jyväskylän	3,72	10,10
Jämsän	—	6,03
Koko läänissä	1,89	3,62

Muiden torpparien ryhmä käsittäänee pääasiallisesti niin sanotut mäkitupalaiset, joiden erottamista maatorppareista yleensä pidetään vaikeana tehtävänä. Se käsitys nykyään lienee kuitenkin vakaantumassa että näiden torppariyhmäin erottavina tuntomerkkeinä etupäässä on se tarkoitus, jota varten maa-alan vuokraaminen tapahtuu, t. s., onko kysymyksessä etupäässä maanviljelyksen harjoittaminen, vaiko asuinpaikka. Mutta että joissakuissa paikoin 1877 vuoden kaavan muut torpparit-nimitys on synnyttänyt sekaannusta, näkyy niistä muiden torpparien lukumääristä, joita on ilmoitettu esim. Vaasan ylärovastikunnasta vuosina 1880—90 samoin kuin Jämsän rovastikuntaosan luvuista.

Luvut osoittavat muuten tähän ryhmään kuuluvan maanviljelysväestön suurta kasvamista.

cc) *Eläkkeelläolijat eli syytinkiläiset.*

Eläkkeelläolijoita eli syytinkiläisiä oli:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	1,600	1,861
Vaasan ylärovastikunnassa	1,289	1,208
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	1,679	1,978
Kokkolan rovastikunnassa	346	366
Tampereen	692	656

	v. 1880	v. 1890
Jyväskylän rovastikunnassa	525	593
Jämsän »	73	40
Koko läänissä	6,204	6,702

Eläkkeelläolijain prosenttimäärä maanviljelysväestön ansaitsevaisista:

	v. 1880	v. 1890
Vaasan alarovastikunnassa	10,66	11,29
Vaasan ylärovastikunnassa	6,16	5,34
Pietarsaaren-Lapuan rovastikunnassa	6,42	7,43
Kokkolan rovastikunnassa	4,51	4,40
Tampereen »	10,93	9,11
Jyväskylän »	3,06	3,38
Jämsän »	5,86	2,98
Koko läänissä	6,56	6,69

Tämänkään ryhmän luvut eivät ole alkuperäisiä, vaan on niiden suhteen huomattava samaa mitä edellä on sanottu, puheen ollessa kysymyksessä olevan ajanjakson kalastajista ja loisista.

IV. Yleiskatsauksia tilallisten, vuokraajien, palvelusväen ja irtaimen väestön y. m. luokkiin.

1. *Tilallisten* prosenttimäärä maanviljelysväestön ansaitsevaisista allamainittuina vuosina:

	v. 1815	v. 1850	v. 1875
Vaasan alarovastikunnassa	25,39	21,87	19,97
Vaasan ylärovastikunnassa	16,59	11,29	10,67
Pietarsaaren-Lapuan rovastik.	23,66	18,20	15,46
Kokkolan »	15,28	20,92	19,93
Tampereen »	15,61	11,46	9,51
Jyväskylän »	17,11	12,29	10,23
Jämsän »	16,28	10,48	7,12
Koko läänissä	20,21	16,62	14,76

Tilallisten prosenttimäärä oli:

	v. 1815	v. 1850	v. 1875
Turun ja Porin läänissä	12,86	9,84	8,64
Hämeen ja Mikkelin »	14,55	11,62	9,90
Vaasan »	20,21	16,62	14,76

2. Vuokraajain prosenttimäärä maanviljelysväestön ansaitsevaisista:

	v. 1815	v. 1850	v. 1875
Vaasan alarovastikunnassa	6,27	9,66	8,03
Vaasan ylärovastikunnassa	13,14	17,12	14,28
Pietarsaaren-Lapuan rovastik.	7,38	11,00	9,02
Kokkolan »	3,45	3,83	5,03
Tampereen »	8,89	10,87	15,08
Jyväskylän »	10,21	9,38	12,36
Jämsän »	7,70	10,83	14,48
Koko läänissä	7,99	10,70	10,24

Vuokraajain prosenttimäärä seuraavissa lääneissä oli:

	v. 1815	v. 1850	v. 1875
Turun ja Porin läänissä	12,88	15,51	15,22
Hämeen ja Mikkelin »	13,55	13,32	12,16
Vaasan »	7,99	10,70	10,24

3. Palvelusväen (ynnä tilallisten 15 v. täyttäneiden lasten) prosenttimäärä maanviljelysväestön ansaitsevaisista:

	v. 1815	v. 1850	v. 1875
Vaasan alarovastikuunnassa	54,91	46,51	48,17
Vaasan ylärovastikunnassa	54,96	45,69	49,64
Pietarsaaren-Lapuan rovastik.	56,95	49,70	54,64
Kokkolan »	71,36	54,74	54,89
Tampereen »	60,08	51,06	51,60
Jyväskylän »	51,39	51,43	47,02
Jämsän »	53,54	47,36	53,15
Koko läänissä	57,83	49,30	51,20

Palvelusväen prosenttimäärä oli:

	v. 1815	v. 1850	v. 1875
Turun ja Porin läänissä	59,84	56,76	55,18
Hämeen ja Mikkelin »	58,46	56,07	54,18
Vaasan »	57,83	49,30	51,20

4. *Irtaimen väestön y. m.* prosenttimäärä maanviljelysväestön ansaitsevaisista:

	v. 1815	v. 1850	v. 1875
Vaasan alarovastikunnassa	13,43	21,96	23,83
Vaasan ylärovastikunnassa	15,31	25,90	25,41
Pietarsaaren-Lapuan rovastik.	12,01	21,10	20,88
Kokkolan	9,91	20,51	20,15
Tampereen	15,42	26,61	23,81
Jyväskylän	21,29	26,90	30,39
Jämsän	22,48	31,33	25,25
Koko läänissä	13,97	23,38	23,80

Irtaimen väestön prosenttimäärä oli:

	v. 1815	v. 1850	v. 1875
Turun ja Porin läänissä	14,42	17,89	20,96
Hämeen ja Mikkelin	13,54	18,99	23,76
Vaasan	13,97	23,38	23,80

Tilalliset ja vuosipalveluksessa olevat palkolliset käyvät suhteellisesti yhä vähälukuisemmiksi, torpparivuokraajat ja loiset yhä suurilukuisemmiksi maanviljelysväestössä. Semmoinen on se kuva, minkä saa, kun Vaasan läänin maanviljelysväestön yhteiskuntaluokkien kehitystä tarkastelee. Ja samanlainen on kehitystaipumus ollut Turun ja Porin ja Hämeen-Mikkelin lääneissäkin.

Vuosilta 1880 ja 1890 ei ole yleiskatsaukseen otettu prosenttilukuja, koska ne eivät ole suoraan verrattavissa edellisen ajanjakson lukuihin. Mutta jos näiden vuosien lukuja keskenään vertaa, huomaa että edellisenä ajanjaksona vallitseva kehitystaipumus jatkuu tänä kymmenvuotiskautenakin.

Missä mainituista lääneistä on suhteellisesti enimmän tilallisia? Kuten voi aavistaakin, oli ajanjakson alussa ja lopussa tilallisten prosenttimäärä suurin Vaasan läänissä, sitävastoin on vuokraajia siellä vähemmän. Viljelijäin s. o. tilallisten ja vuokraajain yhteisessä prosenttimäärässä ei vallan suurta eroavaiminnettujen läänien kesken ole. Samoin on irtaimen väestön suhdeluku melkein yhtäsuuri, niin Turun ja Hämeen-Mikkelin kuin Vaasankin läänissä.